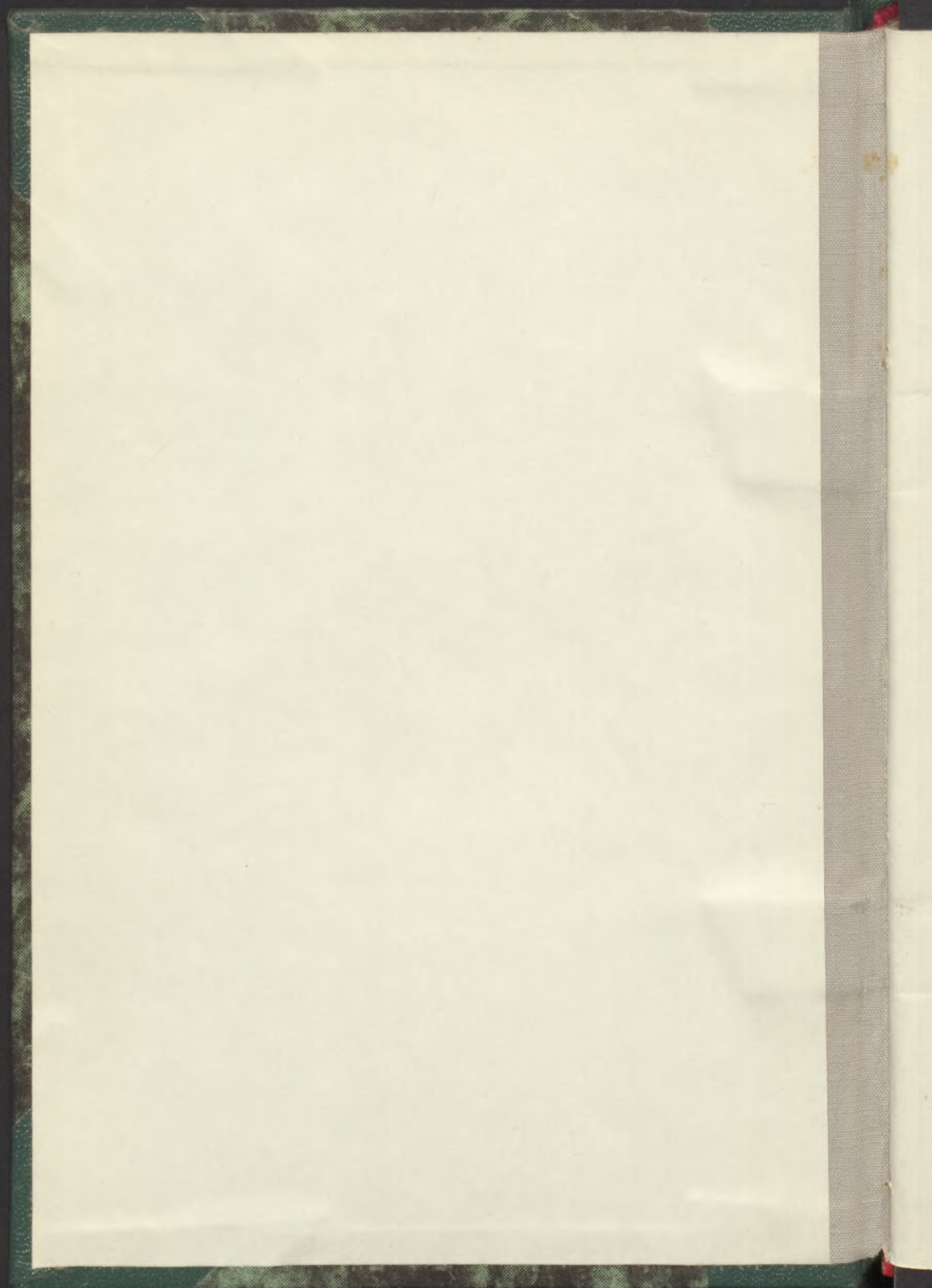
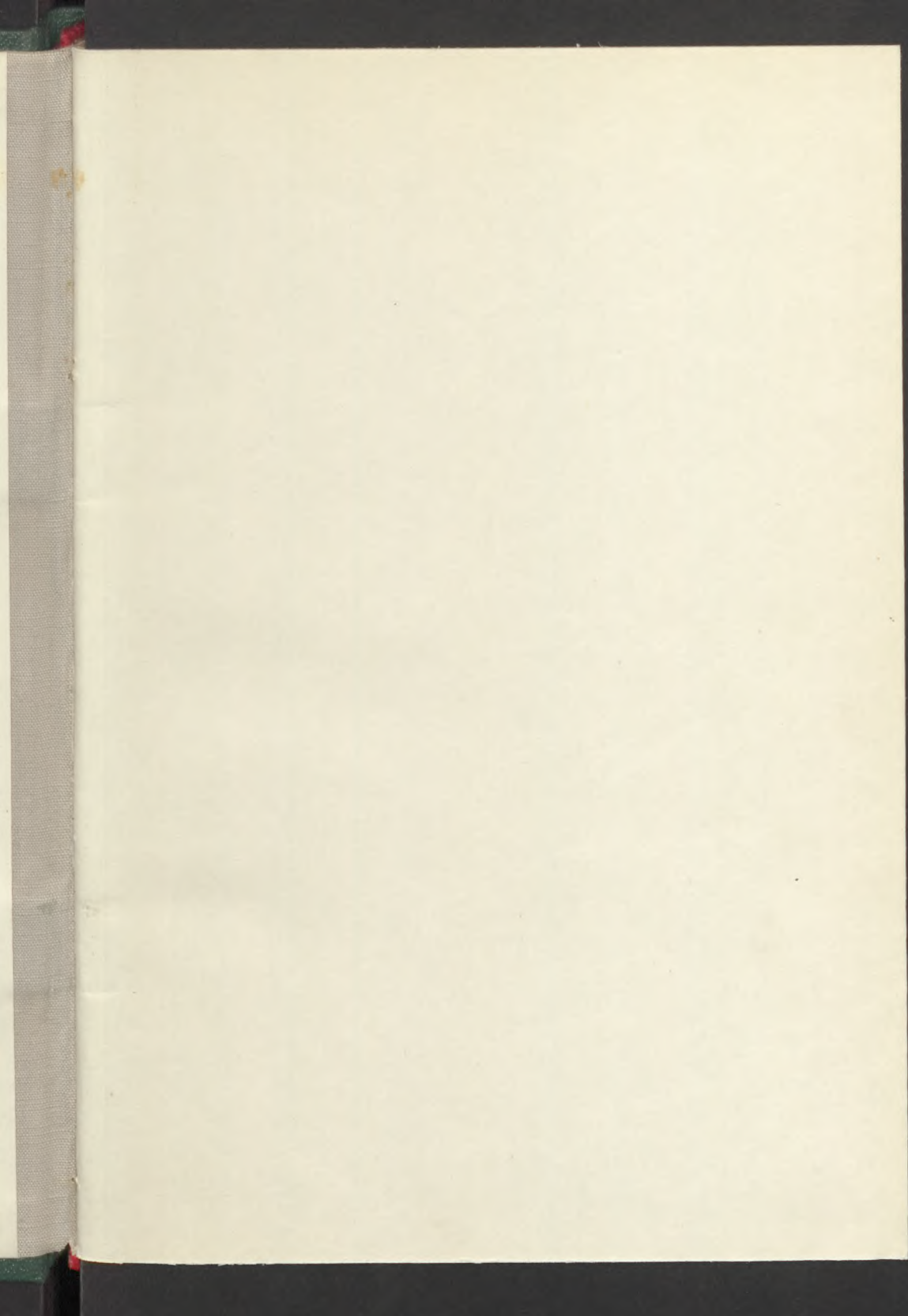
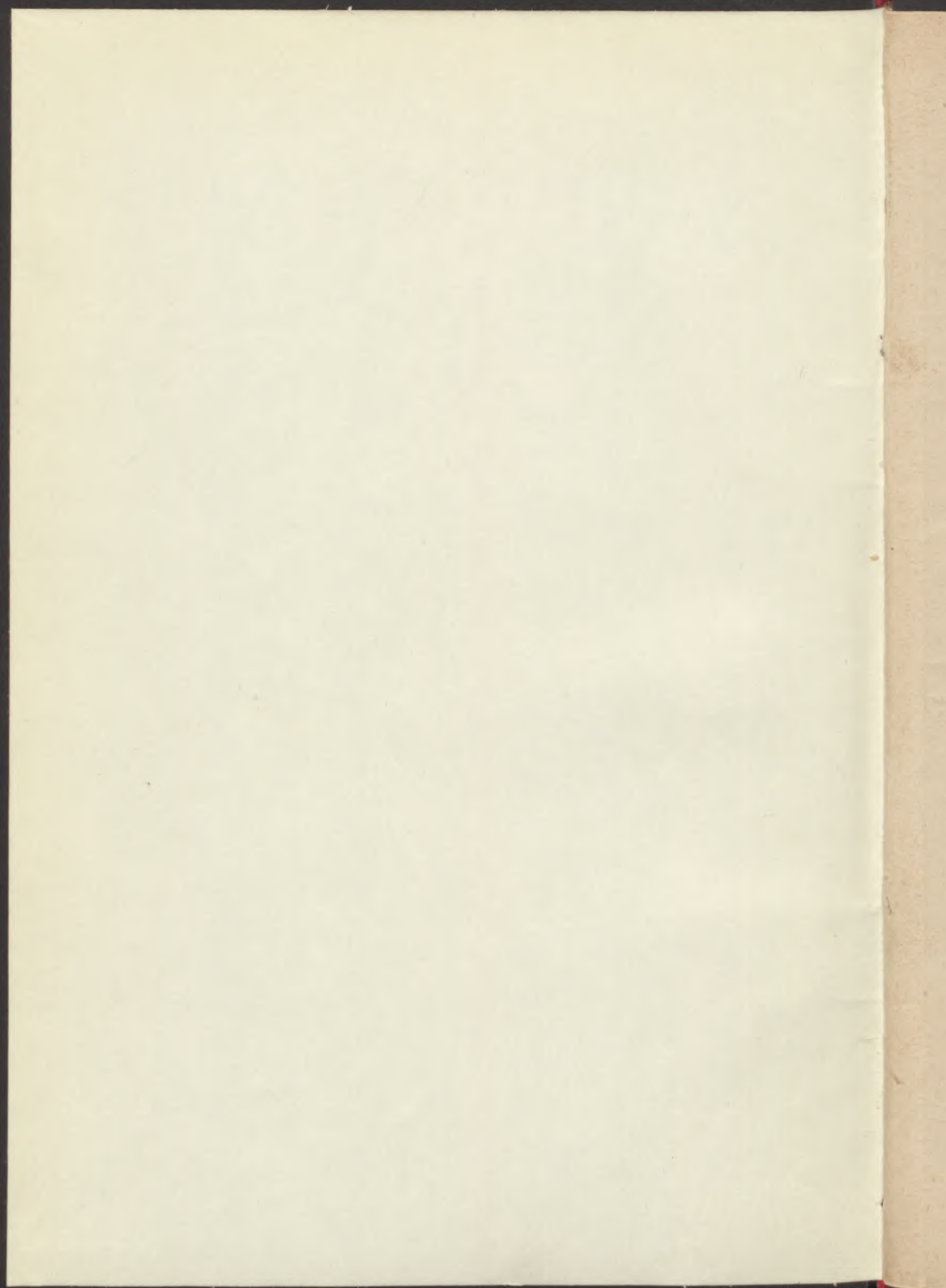

12.176/
14

12176

SZÁZSZORSZÉP KÖNYVEK

A *Százszorszép Könyvek* negyedik évfolyamának tizedik kötetét adjuk itt át olvasóinknak, *Dánielné Lengyel Laura: A fejedelemasszony* című történelmi regényét.

Dánielné Lengyel Laura a légkíválóbb, legértékesebb magyar nőírók egyike s mint ifjúsági író is a legelső helyet foglalja el. A *fejedelemasszony* Bornemisza Annának, Apaffy Mihály hitvesének, a nemeslelkű, kiváló erdélyi nagyasszonynak története s egyben korának, környezetének, az egész akkori történelmi időnek mesteri korrajza. Olvasóink bizonyára örülni fognak, hogy könyveik sorozatát egy ilyen értékes, magas irodalmi nivón álló munkával gyarapíthatják.

Legközelebbi regényünk, mely november 10-én fog megjelenni, *Pogány Elza: A Vágh-gyerekek* című kedves, derűs, humoros regénye lesz. Pogány Elza új név a *Százszorszép Könyvek* olvasói előtt, de meg vagyunk győződve róla, hogy hamarosan kedvelt és nagyon népszerű lesz. A *Vágh-gyerekek* történetében annyi közvetlenség, annyi kedves, meleg, napsugaras derű és vidámság van, hogy az egyszerű kis történet éppen egyszerűségénél és közvetlenségénél fogva, leköti érdeklődésünket. Vidám gyermekek boldog és gondtalan nyaralása van benne leírva, tele csinyekkel, apró-cseprő vigalmakkal, reményekkel, tréfával, komoly törekvésekkel s érdekfeszítően beleszőve a legidősebb leány eljegyzése, amely a gyerekek csintalansága miatt majdnem felbomlik. Egész biztosan tudjuk, hogy aki Pogány Elzának ezt az első ifjúsági regényét elolvassa, többet is kíván majd tőle olvasni.

A *Százszorszép Könyvek* megjelenik minden hónap 10-én; minden egyes kötete egy-egy önálló regény, a magyar és külföldi irodalom legjavából. Előfizetési ára negyedévre: 2 pengő 40 fillér. A *Magyar Lányok*-kal együtt kedvezményes árban 4 pengő. Előfizetni lehet Singer és Wolfner könyvkereskedésében, VI., Andrásy-út 16, vagy a *Magyar Lányok* kiadóhivatalában: Andrásy-út 16. II. emelet.

Tutsek Anna.

A FEJEDELEMASSZONY

REGÉNY

IRTA
DÁNIELNÉ LENGYEL LAURA

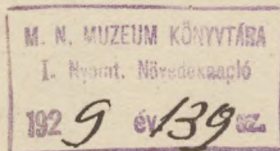
BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

~~P. v. könyv.~~
~~1000 k~~

Fenntartunk minden jogot.

N. 176/14

A legelterjedtebb magyar leányifjúsági lap a
MAGYAR LÁNYOK

Kiadóhivatal: VI., Andrássy-út 16

Hungária R.-T. Budapest.

ELSŐ FEJEZET.
A gyűrűváltás.

Bornemisza András zágoni udvarházában nagy ünnepségre készültek. András ur idősebbik leánya, Anna, vőlegényét várta gyűrűváltásra.

András ur két leánya, Anna és Margit, híresek voltak egész Magyarországon szépségükről, kedvességükről és nagy műveltségükről. Mikor aztán Bornemisza özvegyésre jutván, eljött Erdélybe s a zágoni udvarházba telepedett le, nemsokára egész Erdély nemes társasága beszélte, hogy a két Bornemisza-leánynál kiválóbb, lélekben, testben előkelőbb teremtés nincs egész Erdélyországban.

Pedig Erdély mindig híres volt szép asszonyairól, leányairól. Az erdélyi nemes társaságban kivételes pozícióhoz jutni nem volt kicsinylendő vagy könnyű dolog. S Bornemisza András uram pedig nem volt világi javakban túlságosan bővelkedő ember. Magyarországi birtoka nagyrészt egy áldatlan, hosszú pereskedés áldozata lett. S a zágoni kis udvarházba való költözés bizony már csak afajta szomorú kénytelenség és meghuzódás volt. Sajnálták is a két szép leányt eléggé a magyarországi barátok, meg atyafiak. Imhol ni, mikor szükség volna a nyílt, nagy, vendégszerető házra, a multságokra, a költségesebb életmódra, a jó András urnak akkor kell visszavonulnia a kis, Isten háta mögött lévő zágoni kuriára. Visszavonulni két szép leányával.

Hiszen a kisebbik, Margit, még csak most kezd kinőni a gyermekkorból, de a nagyobbik, Anna, immár a huszadik évében vagyon. Szép, magas, sugártermetű, barna leány. Dus, fényes, barna haja koszoruként övezi nemesszabásu fejét. Pro-

filja éles, tiszta, nemes, majdnem antikszabásu. A nemesmet-szésü archoz olyan jól illik a nagy, komoly, sötétbarna szempár. Ez a gyönyörű szem olyan nyájasan és mégis fenségesen, olyan biztató melegséggel és mégis oly átható, parancsoló biztonsággal néz szét a világban. Ebben a csodálatos, nagy szempárban él, világit a Bornemisza Anna jóságos és energikus, szerető megértésre és fenséges parancsolásra termett büszke lelke.

Ajka szép, kissé keménymetszésű ajka ritkán mosolyog, ám ilyenkor édes melegség ömlik el a szép, nemes arcon, de még annak a szívében is, ki szerencsés volt e ritkán megjelenő meleg mosolyt látni.

A másik leányról, Margitkáról, kevés a mondanivalónk. Tizennégyéves, szelid, szőke, ábrándos szemű, szép kis gyermek. Nénjét, Annát, imádja s a földi tökéletesség mintaképének tartja. Anna pedig valami különös, inkább anyai, mint testvéri gyöngédséggel szereti a kis Margitot s nincs áldozat, fáradozás, amit nagynak találna, ha Margitkáról van szó.

Mikor vissza kellett vonulniok Erdélybe, Anna akkor is csak arra gondolt, hogy Margit ne érezzen, ne tudjon semmit az áldozatokról és lemondásokról, melyeket új helyzetük magával hoz. Mert ő tisztában volt vele, hogy mi történik, mikor a magyarországi szép, nagy kuriát odahagyva, a zágoni kis udvarházba költöztek.

Az atyafiak sopánkodására ugyan nem sokat adott, de tudta, hogy nagy beosztással, nagy takarékossgal kell élniök, ha a végtromlást kikerülni akarják. S mivel édesanyjuk már öt évvel ezelőtt meghalt, Anna vette kezébe a háztartás vezetését.

Takarékosan, de azért rendesen éltek. Mindent megszámlolva, mindent beosztva, de soha nem nélkülözve. Sőt, mikor a kis Margit neveltetéséről vagy ruhájáról volt szó, Anna még néha takarékosági elveiről is megfeledezett. András ur nem szólt bele a dologba, ismerve leányát, amit Anna mondott, az szent és megfellebbezhetetlen dolog volt előtte.

S lám, az aggódó atyafiaknak s jóbarátoknak sem volt igazuk. Hiába esett úgy félre az országutól a zágoni udvarház, hiába fedték el nagy havasok a kis kuriát s hiába volt most döcögős az odavezető út, bizony megtalálták azért az utat az erdélyi nemes ifjak, egyik a másik után s a zágoni kurián ritka hét maradt vendég nélkül.

Im Erdély egyik leggazdagabb főura, Bánffy Dénes báró uram is odatalált a boncidai saktornyú kastélyából. Egyszer látta csak a szép Bornemissza Annát, mikor uzoni Beldi Pál, a

székelység generálisa, vitte haza bodolai várába a szép Zeyk Erzsit, de ez az egyszerű találkozás elég volt arra, hogy pár nap múlva tiszteletét tegye a zágoni kis udvarházban. S az első látogatást bizony követte a többi is szaporán. András ur meleg, magyaros vendégszeretettel fogadta a bárót, a kis Margit kacagva futott elébe s Anna komoly mosolygással nyujtotta neki kezét. A büszke, gőgös nagyurón látszott, hogy szívesen jött és nehezen távozik.

Hej, be sokat beszéltek ezekről a látogatásokról az erdélyi nemesi kuriákban. Micsoda, Bánffy Dénes egy Bornemissza-leányt akarna elgyűrűzni? Bánffy Dénes a leggazdagabb, legögösebb, legtürelmetlenebb és parancsolóbb természetű erdélyi oligarcha. Egy elszegényedett magyar nemes ur leányát venné el, mikor akármelyik Bethlen-, Kemény-, Wesselényi- vagy Beldi-kisasszony boldog volna, ha Boncidára mint urnő bevonulhatna. Sőt, ha netalántán egy Rákóczy-leányra vetné a szemét, ott sem kapna ő kosarat? Mit akarnak ezek a Bornemiszáék? Hogy mernek ők ilyen házasságra gondolni, hiszen ezelőtt ki járt az udvarukba? Daczó Pista, Nalácz Gyurka, no meg néha-néha a jó, szelid, csöndes Apaffy Mihály Ebesfalváról, aki, mint mondják, szívesen el is gyűrűzte volna a szép Bornemissza Annát, ha Bánffy Dénes uram be nem vágja előtte az ajtót. De amint a hatalmas báró megjelent, a szegény nemes ur egyszerűen, szerényen visszahúzódott, belátva, hogy esztelenség lenne részéről Erdély legelőkelőbb urával s legdélcegebb férfiával versenyezni.

De akármilyen szomorúan és megbotránkozva nézték is a mamák a zágoni udvar ügyeit, akármennyit sápitoztak és könnyeztek a régi erdélyi kisasszonyok, a Beldi Pál híres, nevezetes esküvője után már mindenki láthatta, hogy a bonchidai nemes kastélynak nemsokára urnője lesz. Bánffy Dénes uram többet ült Zágóban, mint tulajdon birtokán.

De ideje már a főurat, Erdély egyik legnevezetesebb és leg-hiresebb férfiát közről is megnéznünk.

Arcképeiről láthatjuk, hogy egyike volt a legszebb, leghódítóbb férfiakkak. Kortársai csak magasztalni tudják vitézségét, bátorságát, nagylelkűségét.

És mégis, mikor a férfi karakterét kell megrajzolni, egy régi mese jut eszünkbe. Az egyszeri királykisasszony keresztelődjére az örvendező, boldog szülők meghívták az összes tündéret, de véletlenül egynek a nevét kifelejtették. A meghívott tündérek el is jöttek a keresztelőre s elhalmozták a csecsemőt ajándékokkal, adván neki jó szívet, nemes lelket, szép arcot, kincse-

ket, mikor már mindez megvolt, bosszusan repült be a tündér, kit kifelejtettek a meghívóból. Vissza nem vonhatta a többi tündértestvér ajándékát, de megátkozta a királykisasszonyt, hogy mindezekhez a jó tulajdonságokhoz jöjjön annyi rossz is, ami használatatlanná és élvezhetetlenné teszi az erőnyeket.

Bánffy Dénes bölcsőjénél is megjelenhetett a gonosz tündér és a jó szellemek ajándékát mind átokra változtatta.

Nemes szive volt, de örülten lobbanékony, indulatos természettel párosulva. Töméntelen sok emberrel tett jót, de még többet bántott meg fékevesztett, szenvedélyes türelmetlenségében. Nagylelkű volt mindenkivel szemben, de nagyuri gögje, döllyfe meg is alázott mindenkit. Parancsolni, uralkodni akart mindenkin, saját szenvedélyeire soha féket vetni nem tudott. Akit nagylelkű adományával boldoggá tett, azt a másik percben egy sértő szavával halálosan megsebezte. Vitéz volt a meggondolatlanságig s bátor a könnyelműségig. Nagylelkű a tudományok és művészetek pártfogásában, kegyetlenül, irgalmatlanul gunyolódó minden félszegséggel szemben. Lehet-e csodálni, hogy mindenki bámulta, irigyelte, ha lehetett, utánozta, de barátja, szerető, meghitt, hűséges barátja alig volt.

Mikor a zágoni kuriába kezdett járni, mintha megváltozott volna. Szelidebb, halkabbszavu és megközelíthetőbb lett. Gunyja, döllyfe, gögje már nem sértett annyira. Lám-lám, a szép Anna kezesbárányt tudott faragni a vad oroszlánból — mondták tréfálkozva.

Akik azonban jobban ismerték Bánffy Dénest, azok csak a fejüket csóválták. Sőt azok, akik Bornemisza Annát is jól ismerték, egyszerűen kijelentették, hogy ennek a házasságnak nem lehet jó vége. A férfi is, a leány is uralkodásra, parancsolásra termett s ha egy ideig erőt vesznek is természetükön, később majd kitör az s két ilyen kemény koponya nem fér meg egy házban, mégha a szívük meg is lágyult s mégha a ház olyan szép, nagy és tágas is, mint Bánffy Dénes bonchidai kastélya.

Egyelőre azonban hagyjuk a rossz proféciát mondogat, hiszen lám, a zágoni udvarházban gyűrűváltásra készülnek.

A vendégek kocsija egymásután robog be s Bornemisza András uram szíves, atyafiságos vendégszeretettel tessékeli befelé vendégeit. Eljöttek a magyarországi rokonok is. Hogyne jöttek volna. A ház leánya nagy szerencsét csinál, a fejedelemasszony után ő lesz Erdélyország első asszonya. Ezért már érdemes az embernek magát a hosszú uttal elgyötörni.

De itt vannak az erdélyi urak is mind; a Kornissok, a Mikók,

a Bethlenek, a Wesselényiek, eljött Béldi Pál is szép, fiatal feleségével, Zeyk László uram is életépárjával. Mindenki itt van, akinek neve, familiája számat tesz Erdélyországban, csak még a vőlegény késik.

Pedig már Bornemisza András uram két stafétát is küldött az országotra, hogy nem látják-e a vőlegény hintóját, meg kíséretét? Most szalasztatja a harmadik legényt, csattanós pofot ígérve neki, ha ő is hiába jár.

Ebből is látszik, hogy a rendesen oly szelidlelkű Bornemisza uram nagyon felindult kedélyállapotban van, mert e nem éppen csábító jutalomigérés az oka, hogy Marci legény nem mer visszamenni az udvarházba, hanem csak áll az izzó napfényben, nem törődve azzal, hogy a zsir, mellyel haját a mai ünnepély tiszteletére oly szépen bekente, kövér cseppekben csurog le vastag, piros nyakára.

De ime a kitartó hűségnek jutalma nagyon. Marci legény nemsokára messzire nagy porfelhőt vesz észre az úton. Kicsiny, vékony porréteg, nem olyan, melyet egy hintó és nagy kísérete csapni szokott, de Marci hűséges szívében feléled a remény, míg végre a keresztutnál egy magányos lovag alakja bukkan elő.

Marci ernyőt csinál a tenyeréből, hogy jobban lásson s ime felismeri a közeledőben Apaffy Mihály uramat.

A jó ur nem látszik olyan vidámnak, mint amilyennek lakodalomba igyekvő férfit szokott lenni. Elgondolkozva, kissé előrehajolva ül nagy, barna lován, csak akkor riad fel, mikor a Marci legény reáköszön:

— Jó napot kívánok, nemzetes uram!

— Nini, te vagy az, Marci fiam. Hát te mit csinálsz itt?

— A méltóságos báró urat várom.

— Ugy — mondta Apaffy vontatottan —, hát ki küldött ide vendéget lesni?

— Az öreg nemzetes ur.

— Nem az Anna kisasszony?

— Azt még ma nem is láttam, sok a dolga az asszonyságokkal. Jaj, mennyi sok szép uri fehérnép van itt Istenem! De a Margit kisasszony minden pillanatban kiszalad, hogy nem jött-e meg a vőlegény? A méltóságos báró ur szép ajándékot ígért neki a mai szent napra.

— A báró ur aligha fogja ma az ajándékát átadni — mondta Apaffy, kezével legyintve. — Erigy, fiam, mondd meg a gazdának... különben ne mondjál semmit, majd elintézem én ma-

gam, de te ne süttessd itt a hátadat tovább a nappal, hanem lássál valami dolog után . . .

— Igenis kérem, már szaladok — mondta Marci és gyorsan szedte is a lábát. Semmi kedve sem volt most a gazdájával találkozni. Amilyen szavatartó ember, biztosan kiutalványozná a kilátásba helyezett pofot. Részint, mert a vőlegény még mindig ké-sik, részint, mert az ujság, mit Apaffy Mihály uram hozhatott — hiszen ezt már messziről látni a jó ur arcáról, nem lehetett valami kellemes természetű.

Mihály ur maga is csak lassan poroszkált az udvarház felé. Eszébe jutott, amit a régi könyvekben olvasott, hogy a rómaiak mindig egy-egy rabszolgát küldtek előre a rossz hírrel. Apaffy uram nem bánta volna, ha most neki is volna egy rabszolgája . . .

De mivelhogy nem volt, a jó ur mégis elszánta magát s kissé gyorsabb tempóra szorítván a lovát, bevágatott Bornemissza uram nemesi kuriájára.

András ur a nagy ámbituson állt s szemmeláthatólag nagyon megörült Apaffy érkezésének.

— No, csakhogy itt vagy öcsém! Most már még a vőlegényt várjuk és . . .

Nem folytathatta tovább, mert Apaffy gyorsan lepattant lováról s az ámbitus felé tartott.

— Kerüljünk beljebb, kedves urambátyám, — mondta Apaffy csendesen, — egy kis mondanivalóm volna s jobb szeretném, ha bent a szobában . . .

— Mi a patvar, öcsém, csak nem valami rossz hirt hoztál?

— No, nem éppen, — felelt Apaffy vontatottan s igyekezett befelé tuszkolni az öreg urat.

Bent a belső szobában aztán gyorsan beszélni kezdett.

— Bánffy Dénes ma aligha érkezik meg, kedves bátyám, egy kis baleset, mely az uton történt vele . . .

— Csitt! — mondta az öreg ur ijedten — beszélj halkabban, öcsém. Anna leányom itt van a szomszéd szobákban.

— A baleset nem súlyos természetű — sietett Apaffy az aggó Andrást megnyugtatni. — Bánffynak csak egy kis ösztetüzése volt az uton Csáky László urammal. Régi osztályoskodás van e két ur között. Aztán Gyalunál összemérték a kardjukat, Bánffy súlyosan megsebesítette Csáky Lászlót, de ő is kapott egy könnyebb természetű vágást. Nem akart bepólyált fejjel idejönni a menyasszonyához, hát betért két-három napra Gyergyai Ádám uram kastélyába. A kolozsvári orvosdoktor, Borbély Sá-

muel uram azt mondotta, hogy legfeljebb három nap mulva utnak indulhat újra.

Bevégezvén a beszédét, nagyot fohászkodott a jó ur, mint aki elvállalt kötelességének legkellemetlenebb részén immár szerencsésen tulesett. Bornemissza azonban még tovább tudakozódott:

— De hát mi történt a két ur között?

— Nem tudom én — mondta Apaffy kedvetlenül. — Én nem voltam jelen, mikor összezördültek.

De e pillanatban kinyílt az ajtó és Haller Gábor lépett be rajta.

— Te is Bánffyval voltál, öcsém? — fordult hozzá Bornemissza.

— Igen, egyenesen tőle vágtatok, hogy Anna kisasszonyt külön is megnyugtassam. Nincs semmi baj s ami fő, Csáky László uram ugyancsak megkapta a magát.

— Ti is jobb időre halaszthatnátok a verekedést, nem pedig mikor gyűrűváltásra mentek — mondta Bornemissza kedvetlenül. — Egyébiránt ne kiabálj ugy, nem szükséges, hogy az asszonyok meghallják, amit beszélsz. Anna meg is ijedne nagyon.

— Megijedne? Nem olyan fából faragták a kegyelmed leányát, édes bátyámuram. Egyebekben ijedségre nincsen is ok, hiszen éppen azért küldött Bánffy engem.

— De hát mi ütött belétek az uton? — mordult fel bosszusan az öreg ur. — Talán nincs elég ellenségünk? Itt a török a nyakunkon, ott a német szorítja az oldalunkat s nektek egymásra kell rohannotok ész nélkül, meggondolás nélkül s éppen a gyűrűváltás napján.

Haller Gábor nevetett.

— Haj, ha kegyelmed nyugodt, csöndes, házias, otthonülő, szelid vőt keres, akkor ne Bánffynak adja a leányát. Egyebekben nem volt olyan veszedelmes a dolog. Bánffy Dénes kötekedni, csufolódni kezdett Csáky Lászlóval. A magyarországi urakat gunyolta. Csáky visszavágott: hiszen kegyelmed is magyar származású leányt szeret. — Igen — mondta Bánffy —, szeretem, de nem azért, mert magyarországi, hanem annak ellenére...

— Ejnye — kiáltá Bornemissza András ingerülten —, hát ez miféle beszéd?

— Nem kell ezen ugy megütközni, bátyám. Ezek az erdélyi főurak mind ilyen gögösek és büszkék, de szívük azért jó, nemes és tiszta. Szó szót követett. Csáky is paprikásan felelt s a vége a

gyalui ütközet volt, amelynek szerencsére Csáky László uram a súlyosabb sebesültje.

Bornemisza valamit dörmögött, aminek értelmét nem lehetett kivenni. A szelidlelkű Apaffyt azonban elfutotta a mérég.

— Sok bolondot össze-vissza fecsegtél te itt, te Gábor. Már miért kellett neked ezt a bolond verekedési históriát így kitálalni? Volt ahogy volt, fő az, hogy Bánffy Dénes két-három nap múlva itt lesz. S remélem, máskor okosabb embert választ hirnökéül, mint amilyen te vagy.

Haller Gábor mérgesen felelni akart, de a házigazda közbevágott:

— Talán bizony ti is duellálni akartok? Kikérek magamnak minden ilyen bolondságot az én becsületes házamban. Ha össze akarjátok egymást vagdalni, menjetek másfelé. Nekem elég volt a bosszúságból a mai szent napra. Te, Haller, gyere velem, te pedig, Mihály öcsém, maradj itt, mindjárt beküldöm hozzád Annát. Te okos, megfontolt és szelid ember vagy, majd úgy adod elő neki a történeteket, hogy ne fájjon neki.

Apaffy egyedül maradt, elgondolkozva nézett ki az ablakon. Az udvaron nagy sürgés-forgás. Vendégek érkeznek, cselédnép futkosott. Még senki sem sejtette, hogy a gyűrűváltás ma elmarad.

Apaffy Mihály nagyot sóhajtott. Arra gondolt, hogy pár pillanat múlva szembeáll Annával s neki kell majd elmondani a vőlegény elmaradásának az okait. S úgy kell elmondani, hogy a szép, szerelmes, büszke leánynak ne fájjon a dolog.

Hiszen jól ismerte ő Annát. Tudta, hogy annak erős lelke sok mindent képes elviselni. De tudta, hogy nagyon szereti Bánffyt s bár a jó Isten, aki szívekbe lát, tudja, hogy Mihály ur semmit sem óhajtott olyan melegen, mint Anna boldogságát, mégis, nagy, nehéz szomorúság borult a szívére, ha Bánffy Dénes és Bornemisza Anna közelgő nászára gondolt.

Hiszen ő régebben ismerte a leányt, mint Bánffy. Anna mindig olyan jó, kedves, barátságos volt, ha talán előbb szól, ő nyerheti meg e kiváló teremtettség szívét és kezét? De nem szólt, nem mert szólni. Annát mindenképpen külömb, jobb, nemesebb embernek tartotta nemcsak magánál, hanem az egész világnál. Vakmerőségnek látta a leányhoz közeledni. Aztán jött Bánffy Dénes s akkor meg egész visszahúzódott. Mi volt ő, az egyszerű, szerény viszonyok között élő ebesfalvi nemesember, Erdély leggazdagabb főúrához és legdélcegebb, leghódítóbb lovagjához képest. S szíve sajgott és fájt, de mindig vigasztalást talált abban, hogy Anna kiváló karakteréhez, szépségéhez illő helyzetbe jut, ha Bánffy

feleségül veszi. Mig őmellette mint egyszerű, szürke, házi- és gazdasági gondokkal terhelt nemes asszony lenne és semmi egyéb.

— Nem — mondta a jó ur csöndesen rázogatva a fejét — bűn lett volna az én egyszerű, szerény életemhez kapcsolni az övét, mégha talántán meg is szeretett volna valaha. Olyan leány, ki uralkodásra született, a fejedelmi trónuson volna neki méltó és illő helye.

S a jámborlelkű, szelid Apaffy nem is sejtette, hogy amit ő szerelmes, jó szíve rajongó imádásában mond, az már a sors könyvébe mind be van írva Bornemisza Anna számára, sok szomorúság és sok dicsőség, sok öröm és sok megpróbáltatás közepette.

Az ajtó kinyílt és Anna lépett be rajta. Mihály ur rajta felejtette a szemét. Még soha sem látta a leányt ilyen fenségesen szépségnek, mint most, mikor komoly, bánatos méltósággal feléje nyújtotta kezét.

— Anna — mondta Apaffy mélyen meghajolva — el kell mondanom, hogy vőlegénye, Bánffy Dénes, pár nap múlva itt lesz épen, egészségesen, szerelmes szívvvel, boldogan. Egy kis, alig említésreméltó baleset történt vele, a ló levetette magáról s homlokát egy utszéli kő megsebezte. Egész bátran folytathatta volna útját, ám átallott így bekötött fejfel megjelenni és ezért azt üzeni . . .

— Hagyjuk, Apaffy — mondta a leány komoly méltósággal —, ne fárassza magát kegyelmed. Ilyen igazlelkű, becsületes embernek nehezére esik a valótlan beszéd. Én mindent tudok, Mihály. Tudom, hogy Bánffy belekötött Csáky Lászlóba, Gyalunál duellumra mentek egymással s mindketten megsebesültek.

Apaffy belátta, hogy itt hiábavaló a hazudozás. A leány komoly tekintete különben is csak úgy huzta ki lelkéből az igazságot.

— Igaza van, Anna és bocsásson meg nekem, hogy félre akartam vezetni. Igaz baráti jóindulatból történt, de talán még így sem kellett volna tennem, mert a maga erős lelke, Anna, mindig képes lesz az igazság befogadására és elviselésére. Amit elmondott, az sajnálatos dolog, de megtörtént. Egyébként nem komoly dolog s nem kell neki nagy fontosságot tulajdonítani. E két főrangú ifju között régi dolog a versengés és civakodás. Együtt voltam velük apród a néhai, dicső emlékü Bethlen Gábor udvarában. Ott is mindig osztályoskodtak. De azért nem történt komolyabb baj, most sem történik. Összetűznek, meg kibékül-

nek. Kár ezzel törődni, Anna, ha nekik ez különös passziójuk. De azt férfiúi becsületszavamra mondom, hogy Bánffy Dénes sebesülése nem súlyos és a báró két-három napon belül itt lesz a zágoni kuriában.

— Tudom, Apaffy — mondta a leány s arca változatlanul komoly maradt. — Tudom, hogy Bánffy itt lesz pár nap múlva, épen, egészségesen. Emiatt nem busulok. Az én aggodalmam sokkal súlyosabb természetű és ha, a jó Isten őrizzen meg tőle, de véglegényem súlyosan megsebesül, talán könnyebben elviselném, mint e ferhet, mely most lelkemre nehezedik.

Apaffy bámulva nézett a leányra, ki komolyan folytatta:

— Ugy beszélék kegyelmeddel, Mihály, mintha édes testvérem, szerető bátyám lenne. Hiszen mindig úgy becsültem, tiszteltem kegyelmedet. Amit most mondani fogok, azt még édesapám sem tudja. Én nagyon jól ismertem Bánffy Dénest, ismerem jó és rossz tulajdonságait. Tudom, hogy nemes szíve fékezhetetlen indulatossággal párosul, nagylelkűsége, áldozatkészsége minden gyümölcsét lerontja emberfölötti dolyfe és gögje. Bőségesen, nemesen adakozó, de ahol maró gunyt, lázító megvetést tanusíthat, dehogy mulasztja el. Ezért van, hogy minden nemes tulajdonsága, kiváló karaktere mellett sokkal több ellensége legyen, mint barátja. Ezért van, hogy sokan félnek tőle, de kevesen szeretik. Én azt az embert, kinek kezét elfogadom, kinek engedelmességet, hűséget fogadok, kivel életemet, sorsomat meg akarom osztani, mindenkinél különbnek akarom és kívánom látni. Bánffyban van erre akarat és képesség. Csak uralkodnia kell magán s Erdély vezető embere lehet. És annak is kell lennie. Képességei megérdemlik, hogy a legmagasabb polcra jusson. Ne gondolja kegyelmed, Apaffy Mihály uram, hogy a nagyra-vágyás beszél belőlem. Ha egyszerű, szegény embert szeretek, akkor is boldog lettem volna szerelmemben. De akkor is megköveteltem volna, hogy uram, hitvestársam, parancsolóm, olyan magasra és tökélyre emelkedjék, amennyire az helyzetétől és képességeitől függ. Ami tehetség, erő, virtus van az emberi lélekben, azt kifejleszteni, érvényességre juttatni kötelessége, ami gyom, dudva, gaz ott burjánzik a nemes virágok mellett, azt ki kell szakítani, gyöngéden vagy erőszakkal, de ami ártalmas, az pusztuljon.

A szép, barna leány arcán forró pirosság futott keresztül. Apaffy bámulva nézte a ragyogó szempárt. Anna folytatta:

— Ismertem Bánffyt és megmondtam neki, hogy szeretem.

Csakhogy ez mind nem elég; tisztelnem, becsülnöm kell azt a férfit, kihez sorsomat fűzöm.

— Bánffy Dénes méltó a becsülésre és tiszteletre, Anna — mondta Apaffy komoly, meleg hangon. — Egész Erdélyország ismeri és becsüli nemes virtusait.

— Jól tudom, Mihály, de én azt akarom, hogy a tiszta arany a maga színében tündököljön különválva, megtisztulva minden nemtelen salaktól. Megmondottam ezt Bánffynak, úgy tetszett, hallgat kérő szavamra. Ugy tetszik, megértette, hogy az igazi, becsületreméltó ember nem lehet az, ki saját indulatain és szenvedélyein sem tud uralkodni. Mert hogyan, minő jögon akar az másoknak parancsolni, ki sajátmaga kártékony szenvedélyeire sem tud féket rakni?

— Meglesz az is idővel, Anna. Bánffy kora gyermekségétől kezdve megszokta, hogy óhajtsa, kívánsága ellentmondást nem tűrő parancs. Egyszerre nem megy a változás.

— Jól tudom én azt — felelte Bornemisza Anna elgondolkozva — és ne higgye kegyelmed, hogy lehetetlent akartam követelni Bánffytól. Mindössze is arra kértem, hogy kerülje a civakodást, a kötekedést, tartózkodjék a sértő gunyolódástól és a megvető lenézéstől. Bánffy megígérte ezt nekem és ime, most mi történt?

— Nem lehet kihallgatás nélkül itélkezni, Anna, — mondta Apaffy, — egyikünk sem volt ott a civakodás kezdeténél. A kihívó, a sértő fél éppen úgy lehetett Csáky gróf, mint Bánffy báró.

— Nem is akarok igazságtalan lenni, éppen azért megvárom Bánffyt és megkérdem tőle, betartotta-e nekem adott szavát, vagy nem?

— Anna, — kiáltott fel Apaffy, egy lépést hátrálva, — Anna, gondolja meg, mit csinál? Maga számadásra akarja vonni Bánffy Dénest. Ezt még eddig senki meg nem próbálta.

— Annál inkább meg kell tennem nekem, leendő hitvestársának.

— Nem fogja türni, — csóválta fejét Apaffy, — gondolja meg Anna, nem olyan ember az, akit számoltatni, leckéztetni lehet. Anna, maga még nem ismeri Bánffy Dénest.

— Ha így van, akkor hát meg kell ismernem, — felelt Bornemissza Anna halk, határozott hangon.

— Ezt senki sem merészné megtenni egész Erdélyországban.

— Legalább meglátja, hogy a jegyese megteszi azt, mihez idegennek nincs bátorsága.

— És ha kereken megtagad minden felvilágosítást?

— Akkor, — szólta Bornemisza Anna egy mély, keserves sóhajtással, — akkor tudom, hogy mit kell tennem.

— De Anna, gondolja meg... Bánffy Dénes Erdély legelőkelőbb, leggazdagabb embere és...

— Hallgasson Mihály, — mondta Anna, parancsoló, erős hangon, — hallgasson, mert megsérti szívemet, lelkemet. Hitte-e, hihette-e kegyelmed, hogy Bánffy Dénes vagyona, rangja csábított engem arra, hogy hitvesévé legyek? Békességre, szeretetre, harmónikus, egymást megértő és megbecsülő életre vágytam mindig. Ezt kerestem Bánffy oldalán is és ezt akarom ott megtalálni, mert ha nem lelném meg...

Megrázta fejét, majd hirtelen más hangon folytatta:

— De meg fogom lelni, meg kell lelnem. És most, Mihály, beszéljen kegyelmed édes apám urammal és kérje meg nevemben, hogy a vendégekkel értesse meg, hogy most nem lesz gyűrűváltás, legjobb, ha hazamennek.

— De Anna, hiszen Bánffy pár nap múlva itt lesz és akkor meg lehet a gyűrűváltást tartani, minek a töméntelen vendégsereget széteresztteni?

— Csak menjenek, — mondta határozottan Anna. — A gyűrűváltás előtt nekünk meg kell értenünk egymást Bánffyval. Súlyos és komoly beszélgetésem lesz vele és ehhez nem kell vendégekkel teletömött ház.

— Hát akkor az Isten áldja meg, Anna, — mondta Apaffy — de ha reám hallgat...

— Tisztelem, becsülöm kegyelmedet, mint igaz, hivséges barátomat, de ebben a dologban csak a saját lelkemre tudok hallgatni.

Apaffy nagy fejcsóválások között ment ki a teremből, hogy a házigazdát felkeresse. S míg a nagy ámbitusra kiért, magában így morfondírozott.

— Két ilyen kemény koponya egy házban. Ezek gyakran össze fognak ütközni. Egy országban is nehezen férnek el, nem-hogy egy ház fedele alatt. No, de majd meglássuk...

Apaffy, megértetvén a bosszus házigazdával a dolgokat, a vendégek még aznap elszéledének. Legutolsónak maradt Apaffy Mihály uram. Annát nem látta többé, a szép leány bezárkózott szobájába, de a kis Margit utána szaladt s mikor a lovon ült, még egy csattanós csókot adott a nemes ur arcára, közben könnyes szemmel panaszkodott, hogy a rossz, csunya Dénes bácsi nem jött el, pedig hát szép ajándékot ígért neki.

MÁSODIK FEJEZET.

A vőlegény.

Bánffy Dénes pár nap mulva csakugyan megérkezett. Egy kis piros vonal volt a homlokán. Csak ez beszélt a páros viaskodásról s ez is el fog tűnni egy-két nap alatt. Lehet majd újabbat szerezni.

Bánffy különben tréfás jókedvében volt, vagy legalább is ilyet akart mutatni. Mert az uton nagy bosszúságára már értesült arról, hogy Anna a Haller Gábor fecsegése folytán mindent tud s nem lehet a véletlen baleset históriáját ártatlan képpel neki feltálatni.

Jóbarátja, Bethlen Miklós, egész uton kötekedett is vele:

— Ej, haj, barátom, de szótalan lettél. Valld be, hogy félsz a szép leány szeme elé kerülni.

— Ej mit — felelt Bánffy, bosszusan vonva meg széles vállát —. ne beszélj ostobaságokat.

— No, no — folytatta Bethlen tréfásan — mert a szép Bornemissza Anna nem olyan ám, mint a többi közönséges fehérnép. Erre nem elég szerelmesen reá pislantanod, hogy menten megolvadjon a szive s nem elég szemöldöködöt összerántani, hogy remegve huzza össze magát és holthelványan lesse, mit méltóztatik a fenséges szultánnak parancsolni.

— Ne beszélj ostobaságokat — förmédt reá Bánffy — én nem vagyok keleties satrapa, aki zsarnoka akar lenni a nőnek, Anna pedig okos leány, aki ismer engem és tudja, ki vagyok. Különben sem szeretem, ha ilyen hangon beszélsz a menyaszszonyomról.

Bethlent azonban nem lehetett elhallgattatni. Lehet, hogy

csak a kötekedő jókedv nem hagyta nyugton. Lehet, hogy rég elszenvedett bosszantásokat akart visszaadni, mert folytatta:

— Ugyan. Dénes, hát mit akarsz tőlem? Mintha volna nagyobb tisztelője és hódolója Bornemisza Annának nálam. Én csak azt mondom, hogy vigyázzál magadra! Ez a leány még a te kevély, büszke derekadat is meggörnyesztí, ha neki úgy tetszik. A süvegedet meg jól nyomd be a fejedbe, mert különben egy nap lerepül a fejedről s az Anna szép, barna kontyára száll. Pedig ha a bonchidai kastélyodban a várur felől tudakozódom, szeretném, ha elébed vezetnének s nem a feleséged elé.

Bánffy felkacagott, de a kacagásra kissé erőltetett volt. Elhatározta magában, hogy többet nem fog bosszankodni, akármit mond is neki a csipősnyelvű Bethlen.

— Most már törjük a fejünket egy csinos kis mesén, mely lyel Anna leányasszonyt elmulattassuk — nevetett Bethlen.

— Fölösleges, — vetette oda kurtán Bánffy, — menyasszonyom mindent tud s különben sincs kedvem hazug mesékkel traktálni. Sajnálom, hogy a gyűrűváltás emiatt az ostobaság miatt elmaradt, de végre is megtörtént s Canosszát járni igazán nincs kedvem — mondta.

Ezzel megsarkantyuzta paripáját és vágatni kezdett. Bethlen is abbahagyta a kötekedést, mert látta a vőlegény homlokán a nehéz borút.

Igen, Bánffy tulajdonképpen most gondolt először arra, hogy menyasszonyának tett ígétét megszegte, mikor Csákyval ok nélkül civakodást kezdett. Elkényeztetett, szeszélyes, indulatos lelke azonban nem önmagát vádolta a szőszegésért, hanem Annát, hogy ilyen kényes helyzetbe hozta.

— Többet sohasem teszek semmiféle ígétet — határozta el dölyfösen, — láncokat nem engedek magamra rakni, még asszonykéztől sem, még rózsalevélből sem.

Mikor a zágoni kuriába értek, a házigazda nem volt otthon. Kolozsvárra kellett mennie sürgős, peres ügyben. A jó Bornemisza Andrásnak teméntelen pere volt. hiszen erre ment el tekintélyes vagyonának legnagyobb része.

Anna azonban szíves vendégszeretettel fogadta a két férfit. Bethlen előtt nem árult el az arca semmit. Legfeljebb sápadtabb volt kissé, mint rendesen.

Margit kitörő örömmel vetette magát Dénes bácsi nyakába. Az ajándék, egy drágakövekkel kivert öv is megjött. Margit ujjongva kapcsolta fel derekára, de Anna szeliden megpirongatta Bánffyt.

— Ilyen drága és értékes ajándék egy gyermeknek!... Hová gondolt kegyelmed? Hiszen ez egy nagy lánynak való...

— Hát elteszi Margit hugom és őrizni fogja, míg nagy leány lesz, legalább biztos lehetek abban, hogy nem felejt el.

— Én magát, Dénes bácsi? Én magát soha.

Gyermekszáj mondotta, de talán már leányszív érezte, amit mondott. Bethlen elgondolkozva nézte Anna energikus szép arcát s Margit bájos lágy gyermeki vonásait s arra gondolt, hogy a sors nem jól rendezte a dolgot, ha Margit idősebb pár esztendővel, ha Bánffy őt szereti meg, soha boldogabb és összeillőbb párt látni nem lehet.

Anna komoly szivességgel vezette be a vendégeket, később, hogy Bethlen lement megnézni a zágoni kert híres gyümölcsösét, a leány komolyan fordult Bánffyhoz.

— Szeretnék kegyelmeddel komoly dolgokról, komolyan beszélni.

Bánffy szerette volna tréfára fordítani a dolgot.

— Nagyon sürgős a dolog, Anna?

A leány reáemelte nagy komoly szemét Bánffyra.

— Ne beszéljünk ezen a hangon egymással. Nem méltó az mi hozzánk.

— Hát akkor tudja mit, Anna, ne beszéljünk egyáltalán többet erről az ostobaságról. Én szivemből sajnálom, hogy magának, Anna, oktalan aggodalmat és ijedelmet okoztam. S ezzel rendben is van a dolog ugyebár?

— Nincs rendben, Bánffy, — és Anna érezte, mint tolul fel a vér szivéből arcába, — nincs rendben, mert kegyelmed megfelejtkezett a nekem tett ígéretéről.

Bánffy ingerült volt. Nem szokta ő meg, hogy felelősségre vonják, szeszélyeiért, mulatságaiért megleckéztessék. Most is elébe akart vágni minden ilyenfajta kísérletnek. Kicsinylőleg, sértő tréfával mondta:

— Hát bizony én néha feledékeny vagyok, Anna. Ki tehet róla?

A leány szép barna arca vérbeborult, kemény csattanó szóval fordult Bánffy felé:

— Ez minden, amit nekem mondani tud? Így mentegeti magát kegyelmed, a mátkája előtt, mikor az adott szavát megszegi?

— Anna! — kiáltá Bánffy indulatosan.

— Hallgasson, Bánffy, — szólt Anna csöndesebben, — nem akarom, hogy felhevült indulatunkban olyan dolgot mondjunk

egymásnak, amit később mindketten megbánnánk és szégyel-nénk. Én büszke akarok lenni kegyelmedre, mint Erdélyország legelső emberére és legvitézebb daliájára.

— Én pedig szeretem magát lelkemből, szivemből, Anna és Isten látja a lelkemet, boldog asszonnyá akarom tenni. De ha már kettőnk közül alkalmazkodnia kell az egyiknek, legyen maga az, Anna, mert én nem bírok, én nem tudok, én nem fogok alkalmazkodni.

— Mindkettőnknek a helyeshez, a jóhoz, az igazhoz kell alkalmazkodni, — felelt Anna komolyan. — Kegyelmednek nem szabad léha civakodásban, haszontalan osztályoskodásban elvesztegetni erejét, hírét és méltóságát. Kegyelmednek meg kell ígérnie...

— Én semmit sem akarok ígérni többé, — mondta Bánffy elsötétülő arccal. — Én nem tűrök semmiféle zsarnokot a fejem felett, s megyek a magam útján, ha jó, ha rossz, az én utam az. Maga feleségem lesz, nemcsak hűséggel, szeretettel, de engedel-mességgel is tartozik nekem. Fog-e követni az útamon?

Anna elsápadt.

— Szerető, hűséges, engedelmes felesége leszek annak, ki azt megérdemli.

— Anna! — kiáltotta el Bánffy magát és kitörő indulattal megragadta a leány fehér kezét.

Anna szeliden, de határozottan kihuzta kezét a férfi kezéből.

— Bánffy, hallgasson kegyelmed nyugodtan reám. Nem méltó mihozzánk, hogy sértő szóval sebezzen, bántsuk egymást. Szerető, engedelkeny szívvél beszéljünk még egyszer a dologról.

— Jól van, Anna, hát megalázom maga előtt a homlokom. És szívből szánom-bánom, hogy a magának adott szavamat nem tartottam meg, még jobban szánom-bánom, hogy fájdalmat vagy aggodalmat okoztam a maga jó szívének.

— Nem, Bánffy, én nem engedem, hogy kegyelmed meghajtsa fejét előttem. Én szánom-bánom, ha felindulásomban haragos vagy kemény szót mondtam volna kegyelmednek. És most adja ide a kezét, hogy soha többé ilyen haszontalan civakodásba, ok nélkül való duellumba nem keveredik, mint amilyen a Csákyval való osztályoskodása volt.

Bánffy hátrált egy lépést, megint megkeményedett az arca.

— Nem ígérek többet semmit, Anna. Bizzék bennem ígéret nélkül.

— És ha kérem?

A leány ráemelte nagy komoly szemét Bánffyra.

— Még akkor sem.

— És ha követelem?

— Akkor meg éppen nem.

Anna csöndesen felállt és megindult a gyümölcsös felé.

— Keressük meg Margitkát, — mondta halk, fátyolos, fojtott hangon, — arrafelé láttam menni Bethlennel.

Bánffy szó nélkül indult meg a leány oldalán. Anna a nagy diófa alatt hirtelen megállt.

— Bánffy, — mondta halkan, de biztos, csengő hangon, — Bánffy, kegyelmed gondolkozni fog a dolgon. Négy hétig várok válaszára, ha addig el tudja magát határozni arra, amire kértem, írja meg nekem.

— És ha nem határoznám el magam, Anna...

A leány fáradtan legyintett a kezével s szép arcára halálos szomorúság borult. Bánffy nagyon megsajnálta, már mondani akart neki valami szép, engesztelő, nyájas, szerelmes szót, de Anna hirtelen meggyorsította lépteit, kis huga, Margit futott feléje.

— Nézd, milyen csodálatos formájú körte, — mondta a kis leány ragyogó arccal, — Bethlen találta az egyik fán.

— Csakugyan, — mondta Bethlen, — a zágoni gyümölcsösnek nem hiába, hogy hire vagyon egész Erdélyországban. Ilyen szépformájú és fajtájú gyümölcsöket még nem igen láttam.

— Kár, hogy édesapám nem hallja, — mosolygott Anna barátságosan. Aki így látta, el nem hitte volna, hogy emberfeletti erővel uralkodik magán s alig bírja a szivéből feltörő keserű könnyeket megint visszaparancsolni.

Bánffy is figyelmesen nézte menyasszonya arcát, de sem megindulást, sem fájdalmat nem birt rajta észrevenni. Ez még inkább megkeményítette lelkét. Anna könnyei előtt talán meghajlik, de Bornemisza Anna már akkor is méltatlannak ítélte magához, kicsinyes asszonyi fegyverekkel harcolni.

Az, hogy a leány emberfeletti erővel uralkodik fájdalmán, keserűségén, megbántott büszkeségén, azt Bánffy annál kevésbé sejthette, mert ő soha az élet semmiféle mozzanatában vagy helyzetében nem tudott és nem akart magát uralkodni.

Anna nyugodtsága, határozottsága most csak ezt juttatta eszébe.

— Milyen gyönyörű, milyen okos leány. Nem csoda, ha parancsolni, rendelkezni, uralkodni szeret. Megszokta idehaza az apja házában. De a bonchidai kastélyban le kell róla szoknia. S jó, ha már itt megkezdjük a szoktatást. Legyen urnő, rendelke-

zen, uralkodjék, parancsoljon mindenkinek, de nekem nem, mert én az ura, a férje vagyok. Egy kocsin csak egy ember foghatja a gyeplőt s furcsa volna, ha Bánffy Dénes kocsiján az asszony hajtana. Jobb, ha mindaketten előre tisztában vagyunk a helyzettel.

Kedvesen, melegen, bizalmasan telt a nap. Délután megérkezett a házigazda is s nagy örömeződéssel üdvözölte a vendégeket.

Mikor indulni készültek, Anna csöndesen a Bánffy karjára tette a kezét:

— Dénes, én levelet várok kegyelmedtől. Négy héten belül meg fogja nekem írni, hajlandónak, képesnek-e érzi magát arra, hogy ne csak az egész világon, hanem a saját indulatain is uralkodjék.

— És ha nem irok, — kötekedett tréfásan Bánffy.

— Kegyelmed írni fog, mert tudja, hogy én várom a levelet. Magyar nemes ur tisztelni szokta a nők kívánságait.

Bánffy felszállt hintójába Bethlennel együtt. Az uton nagyon is komoly s elgondolkozó volt. Bethlen tréfásan kötekedett vele.

— Mintha folyna az orrunk vére, Dénes bátyám. Hát mégis csak meghajtottuk a homlokunkat. Nem szégyen az, ha Erdélyország legszebb, legbüszkébb leánya parancsolja.

— Erdélyország legszebb, legbüszkébb leánya az én engedelmes, szófogadó kis feleségem lesz, — nevetett szilajon Bánffy.

— Ej, ej, — csóválta a fejét Bethlen, — ezt a leányt nem arra teremtette a jó Isten.

— Majd én arra nevelem, — és Bánffy gögösen emelte fel fejét. Aztán másról beszéltek.

Négy hét múlva lovasstaféta levelet hozott Bornemissza Annának Bonchidáról, a levélben csak ennyi volt:

Kedves Anna hugom!

Én már csak maradok az a Bánffy Dénes, aki voltam s maga meg lesz az én édes, kedves, hűséges kis feleségem, — még pedig minél előbb.

Dénes.

S pár nap múlva, mikor fogatni akart a báró, hogy Zágonba induljon, lovaslegény vágatott be a bonchidai kastélyba.

A jó Marci volt, ki a gyűrűváltás napján olyan hiába sütötte a hátát a nappal, mikor a vőlegényt lesték.

Most levelet hozott a méltóságos báró ur számára. Bánffy felment szobájába, hogy ott olvassa el menyasszonya üzenetét. Feltörte a borítékot és olvasta a rövid levelet:

Kedves Dénes bátyám!

Soha mi egymással boldogok nem lennénk. S ha el kell válnunk, most szakadjunk el, míg fájdalommal és szeretettel gondolunk egymásra. A magunk jobb belátása és ne a gyűlölet válasszon el minket. A jó Isten áldja meg kegyelmedet, édes bátyám.

Bornemisza Anna.

S a levélből lassan kihullt az asztalra egy vékony kis karikagyűrű. Az ő jegygyűrűje, mit Anna ujjára huzott.

Jó hogy senki sem látja a főúr arcát, jó hogy senki sem volt vele a szobában. Mert talán a szerencsétlen nem kerül onnét ki élve.

Megbántott szerelme, megalázott hiúsága, letiprott dölyfe, halálosan megsértett férfiúi büszkesége ott lángolt szemében és homlokán.

A levelet ezer darabra tépte, a gyűrűt az asztalfiókjába dobta, aztán megparancsolta, hogy nyergeljék fel kedvenc paripáját.

Igy szokta ő, halálos, nyaktörő, ember nem járt utakon vágatott, mikor indulataival nem birt. Ilyenkor kitért útjából mindenki. Istenkisértés volt megszólítani, vagy elébe állni.

Egy hétig nem is látták Bonchidán. Mikor hazakerült, sápadt volt, mint aki nagy, súlyos betegségből kelt fel. Hetekig otthon ült Bonchidán. Ha vendég jött, nem fogadta, ha hírhozó, elkergette. Aztán egyszerre összeszedte magát, behajtatott Kolozsvárra és élte tovább szilaj, fékezhetetlen életét, de Bornemisza Anna nevét nem hallotta tőle soha senki többé említeni.

HARMADIK FEJEZET.

Csendes esküvő.

Két hosszú esztendő telt el azóta, hogy Bornemisza Anna visszaküldte Erdélyország legelőkelőbb főúranak karikagyűrűjét. A zágoni kis udvarházban meglehetősen csendes élet folyt azóta. Vendégek ugyan jöttek-mentek most is, már csak kíváncsiságból is, hogy megtudják, mint volt, hogy volt. Mely nagy okok vezethetnek egy egyszerü, szerénysorsu nemes leányt arra, hogy Bánffy Dénes báró gyűrűjét visszaküldje. Részvételjes, sopánkodó arccal állítottak be, de Anna oly hideg, gögös fensőbbiséggel nézett végig rajtuk, hogy torkukon fagyott a sopánkodás is, meg a vigasztalás is. A kíváncsi kérdezősködők oly hideg visszautasító választ kaptak, hogy szomoruan távoztak, kijelentvén, hogy az ilyen nagyralátó, keményszívü, dityfös leány megérdemli, hogy örökre pártában maradjon.

Voltak, akik úgy véltek a háziak kedvében járni, hogy Bánffy Dénest szidták, mocskolták, de Anna ezeknek is a torkára forrasztotta a szót. A sok sikertelen kísérlet után, hát lassanként elmaradoztak a háztól.

De jöttek helyette fiatal nemes leventék, kik szívesen vigasztalták volna a szép leányt. Bornemisza András háza nem szűkölködött kérőkben. Anna azonban szeliden, de határozottan visszautasította az ifjakat. A jó András ur bosszusan csóváltgatta a fejét:

— Mi a tatár? Mit akarsz, édes leányom. Ami volt, elmúlt. Azt el kell temetni.

— Én eltemettem, — felelt Anna csöndesen, csak az arca lett halványabb egy árnyalattal.

— Imhol ni, Margit hugod is növekedik, maholnap felserdült hajadon lesz. Mily nagy segítség volna nekem, ha téged egy jó és szerető férj házába látnálak. Margit hugodnak is anyát pótolnál anyja helyett. Vihetnél mulatságokba, lakodalmakba s mint fiatal menyecske, te is vele mulathatnál.

— Margitnak én így is igyekszem szerető, hűséges testvére lenni, — felelt Anna. — A többiről ne beszéljünk édesapám. A jövődő az Isten kezében vagyon s kegyelmednek, mint istenfélő, igaz embernek tudnia kell, hogy ott a legjobb kezekben vagyon.

András ur hallgatott, de korántsem volt olyan nyugodt, mint amilyennek mutatta magát.

Szeretett volna az Anna szemébe látni, mit érez, mit gondol a leány? Szereti még Bánffy? Szenved-e még miatta? Van-e remény arra, hogy felejteti, vigasztalódni fog?

Anna sohasem beszélt Bánffyról. Dolgát, kötelességét éppen úgy végezte, mint azelőtt. Senki sem látta sirni, senki sem hallotta sóhajtozni. De aki mélyen nézett nagy barna szemébe, nehéz, sulyos árnyakat látott ott borongani. Bent elégett keserű, forró könnyek vibráltak a csodaszép szempár mélyén, ám, a finommetszésű energikus ajak nem beszél arról soha.

Nem beszéltek átvirrasztott éjszakákról, a magában magával vívott nehéz, sulyos küzdelmekről sem. Minden nap újra bebizonyítani az elmének, mit a szív olyan nehezen akart elhinni, hogy örökös boldogtalanság lenne mindkettőjük élete, ha Bánffy hitvese lenne. Ő nem tud némán tűrő, szeliden fejthajtó feleség lenni. Ő nem alkuszik senkivel, a sorssal sem. Vagy ... vagy ...

Ujra meg újra fellázad a szíve, újra meg újra legyőzi az akaratos rabszolgát. De azért titokban önmaga előtt is rejtve, szégyelve vár, remél, bizik. Hátha Bánffy egyszer csak megjeleNIK és azt mondja: én megpróbálom, amit te akarsz, te pedig légy elnéző hozzám, ha mégsem sikerül.

Oh, igen elnéző, megbocsátó lenne, türelmes... Türelme-sebb, mint akkor volt... De egyik hét mulik a másik után és Bánffy nem jön. Bornemisza Anna csak duhaj, fékevesztett kolozsvári életéről hall híreket, összeszorul a szíve s összeszorítja ajkát... Még egy pár hónap és eltemeti ifjúkori első szerelmét. Eltemeti. Ott nyugszik a szívében, a feltámadás reménysége nélkül.

Bánffy Dénesről már senki sem beszél a zágoni udvarházban, csak a kis Margit gondol reá titkon. Tudakozódní, kérdezősködni nem mer felőle, hiszen látja, hogy elborul édesapja arca, milyen sápadt lesz Anna, ha Bánffy neve véletlenül szóba kerül.

De mikor egyedül van, gyakran előveszi arcképét, az Anna fiókjából lopta ki valaha, nézegeti a szép délceg férfit, ki majdnem, hogy legközelebbi rokona, sógora lett s úgy fáj a szíve, hogy Bánffy immár örökre idegen lesz reájuk nézve. És ott van még egy szép emléke, drágakövekkel kirakott öv, mit Bánffytól amaz emlékezetes napon kapott. András ur a jegyesség felbontása után vissza akarta küldeni, de a kis leány keservesen sirt, zokogott. Anna figyelmesen, komolyan nézte, mintha csak a gyermek szívébe akarna látni, átható nagy szemével, aztán pár szót szolt édesapjának s az öv a kisleánynál maradt, csak azt kötötték ki, hogy hordoznia nem szabad.

Margit nem is csatolta soha derekára, de esténként, ha kis kamrájában egyedül maradt, nézegette a csillogó drágaköveket és arra gondolt, hogy egyik kő sem ragyog olyan tüzesen és mégis barátságosan, olyan dévaj kötődéssel és mégis parancsoló méltósággal, mint Bánffy Dénes két gyönyörű szeme.

A nemes ifjakat, kik a házba jártak, Anna szíves barátsággal fogadta, de ha szerelemről vagy házasságról beszéltek, megázta szép fejét.

— Ez tilos terület, erről nem szabad beszélni. — S a nemes ifjak még haragudni sem tudtak, olyan szíves, kedves, barátságos volt a leány mosolya, mikor visszautasította őket.

A jó Apaffy Mihály uram is gyakorta megjelent Ebesfalváról. Anna őt látta a legszívesebben, a legmelegebben. Vele tudott igazi benső meghitt barátsággal beszélgetni s Mihály urat már csak azért is kedvelte, mert Apaffy sohasem gyötörte szerelmi vallomásokkal és házassági terveivel.

Ellenben sokat beszélt a maga csöndes, örömtelen, szürke életéről. Az ebesfalvi kuria nagyon szomorú, csöndes, mióta édesanyja, a jó öreg, istenben boldogult Apaffyné elhalálozott. Most már senkim sincs, mondta Mihály ur csöndesen és könnybeborult a szeme, mivel igen érzékenyszívű férfiú vala.

Anna szelid barátsággal nyújtotta felé kezét.

— Meg kell kegyelmednek házasodni, Apaffy uram.

Apaffy hirtelen felemelte a fejét.

— Anna, — mondta határozottan, — ezt én nem érdemlem

meg magától. Sohasem alkalmatlankodtam érzéseimmel. Szívembe zártam őket vissza. De magának nem szabadna velem gunyolódnia, hiszen maga jól tudja az én lelkem titkát, ha nem is beszéltünk róla.

Anna elpirult és lesütötte szemét.

— Bocsásson meg, Mihály, — mondta csöndesen és többet nem beszéltek a dologról.

Akkor nem beszéltek, de később akarva nem akarva, megint szóba jött. Mint ahogy a legzordabb, legridegebb, legkeményebb téltre is eljön a tavasz. A halálos hideg fehér hólepel alatt ott szunnyadnak a magvak, a csirák és várják a tavasz első leheletét, hogy áttörjék a hideg halotti lepelt, hogy éljenek, virágba boruljanak, gyümölcsöt hozzanak.

A Bornemisza Anna egészséges, fiatal lelke nem is élhetett soká egy csalódásnak, egy eltemetett ábrándnak. Nem volt ő passzív, ábrándos lélek, ki dédelgeti fájdalmát. Erős, határozott, cselekvésre termett lényre vágyott ki a világba, az életbe, a küzdelembe. De idő kellett ahhoz, míg a csalódás mély sebe behegedt, míg Bánffy Dénes emléke szétfoszlott.

Ime, egy emlékezetes napon a szokottnál is komolyabb arccal jött át Zángonba Apaffy Mihály uram. András ur tudakozódására aztán el is mondta komolysága okát.

— Sulyos, nehéz időknek megyünk neki, András bátyám. Ez a nyughatatlan Rákóczy György Lengyelországba kerül trónust foglalni. Az ur Isten megverte Erdélyországot ezzel a nagyra-vágyó, nyugtalan vérű fejedelemmel.

— Én is hallottam róla, — felelt Bornemisza András uram, — a rendeket Gyula-Fehérvárra hívták...

— Igen, s már el is van határozva a háboru. Rákóczy Györgynek lengyel korona kell, ahelyett, hogy saját népét s országát boldogitaná. Mint hallszik, édesanyja, Lórántffy Zsuzsanna nagyasszony sirva könyörgött előtte, mindhiába, indulni fogunk.

— Talán felesége, Báthory Zsófia biztatja. Mondják, hogy az ifju fejedelemasszony igen nagyravágyó s titokban, szíve mélyén régi hite felé hajlik és mikor senki sem látja, jezsuita papokkal tárgyal. A Báthoryak különben is szerfőlött nagyravágyó, szerencsétlen természetű emberek voltak.

— Én is hallottam mindezt, de az asszony biztatja vagy nem, a lengyel betörésnek nem lehet jó vége. A szultán is ellenzi, a császár sem javallja. De mi haszna a tűnődés és tanakodás. Kemény vezérlete alatt indulunk nemsokára.

— Kegyelmed is megy, — kérdezte Anna s valami árnyék borult szép arcára.

— Mennem kell, — szolt Apaffy busan, — ha egyszer a fedelmi parancs megszólal, hiába minden. Isten látja a lelkeket, milyen kedvetlenül indulok el. Mindig azt tartottam, hogy becsületes férfinak kötelessége megvédeni hazája határait, ha az ellenség reátör, de idegen földön kalandokat keresni, több a botor-ságnál, esztelenség. Talán olyan sok elpocsékolni való magyar vér van, hogy Lengyelország földjét kell megöntözni vele? Vagy Rákóczy uram, már olyan boldoggá, dicsővé és hatalmassá tette Erdélyországot, hogy idehaza immár semmi dolga sincsen, külföldön kell neki munkát keresni?

— Szomorú dolgok ezek, — mondta András ur fejét rázva.

— Ha elmegyek, — szolt Apaffy, — bitangba marad birtokom, jószágom. Majd beleül valami csalfa, álnok atyafi s mire hazajövök, kitud mindenemből, ha ugyan hazajövök. Nincs senkim, akit siratva itthagynék s engem se sirat senki. Ez talán jól van így s mégis szeretném, ha volna valaki a világon, aki bucsuzóra megszimogatná a kezemet és szólna hozzám egy-két szót, mielőtt elmegyek. Talán csak ennyit: A viszontlátásra.

A nagy szobára ráborult az alkony homálya és a kis társaság hallgatva ült a kandalló mellett. Aztán András ur felállt, hogy kinézzen a gazdasági udvarra s a kis Margitka is vele ment. Anna egyedül maradt a vendéggel.

— Mihály, — mondta csöndesen Anna, — ha maga is úgy kívánja, ha maga is úgy akarja, én odaadom bucsuzásra a kezemet és várni fogok kegyelmedre, míg csak visszajön.

Apaffy szinte földöntuli boldogsággal nézett a szép leány szemébe és remegve mondta:

— Anna, maga Erdély legboldogabb emberévé tett engem. De nem merek hinni, nem merek hinni boldogságomban, csak akkor...

Elakadt, mintha nem merné tovább folytatni. Anna szeliden biztatta:

— Mit kíván, Mihály?

— Csak akkor hiszem el szerencsémet, csak akkor bízhatom benne s csak akkor merem remélni a hazatérést, ha maga most a hadjárat előtt megesküszik velem.

Anna határozott, biztos mozdulattal nyújtotta a boldog Apaffy felé kezét. Mire Bornemissza uram kisebbik leányával visszajött, már benső, bizalmas, meghitt beszélgetésben találta a

jegyespárt. András ur szívesen beleegyezett, hogy három hét múlva csöndes, egyszerű esküvőt tartsanak. Így kívánta a jegyespár s András ur nem ellenkezett. Sötét felhők szálltak Erdély egére, nem illett volna a hangos, lármás vigadozás.

De ha csöndes, egyszerű volt is az esküvő, a szívekben azért béke és boldogság virult. A jó Apaffy Mihály ragyogott az örömtől, Anna kedves melegséggel simult hozzá, Bornemisza urammal pedig madarat lehetett volna fogatni, mert Mihály uramat mint szolid, jámbor munkás embert, szívéből kedvelte és becsülte volt.

NEGYEDIK FEJEZET.

Rákóczy udvara.

Ez időben már meghalálozott a jó öreg Rákóczy György és özvegye Lórántffy Zsuzsanna visszavonult a pataki várába, hol valaha oly boldog napokat töltött jó férjével. Gyula-Fehérváron a fiatal fejedelem, II. Rákóczy György tartotta udvarát szép és büszke feleségével, Báthory Zsófia fejedelemasszonnyal.

Mondják, hogy az ifju fejedelemasszony, bár külsőleg nagy tiszteletet és hódolást tanusított férjének szülői iránt, nem túlságosan bántódott, mikor hírt vette, hogy az öreg fejedelem a Zólyomi Miklós esküvőjén nagyon meghült. Zólyomi a fejedelem egyik elárvult unokahugát vette feleségül s Rákóczy, ki erős istápolója volt rokonának, a világért sem maradt volna el a nász-ünnepélyről. Már az uton átfázhatott, mert a lakodalmon halálosan fakó volt arca és Lórántffy Zsuzsanna remegő, aggódó szívvvel nézte jó ura arcát. Csak négy nap telt el Zólyomi Miklós lakodalmi ünnepsége óta s ime, megkondultak Erdély harangjai s Magyarország protestáns templomaiban is buzgó, szomoru imádság szállt fel az Egek Urához. Rákóczy György megtért őseihez.

Temetését, mert az időben úgy volt a szokás, — pár hétre halasztották, hogy Erdély és Magyarország főrendjei mind megjelenhessenek Gyula-Fehérváron. El is jöttek mind, katolikusok, protenstánsok egyaránt. Siratták a nemes, önzetlen, derék, hatalmas fejedelmet, ki mikor nyugodtan, békében uralkodhatott volna Erdélyben, kirántotta kardját a fojtogatott Magyarország védelmére. Az *Istenért és hazáért*, ez volt a Rákóczy zászlajára

irva. S valóban azért is harcolt: a lelkiismeret, a hit szabadságáért és a magyar nemzet önálló függetlenségéért.

Harca, küzdelme tudjuk, nem volt sikertelen. Magának, családjának hirt, nevet, vagyont, Magyarországnak békét, nyugalmat szerzett. Fájdalom, csak ideig-óráig való békét, mert hiszen alig hunyta le szemét a fejedelem, a bécsi udvar mindjárt azon törte a fejét, mint szegje meg a Rákóczy fegyverei által kiérőszakolt, a linzi béke föltételeit, mely az ország függetlenségét és lelkiismeretszabadságát biztosította.

Rákóczy György csak három évvel élte túl a linzi békét. Ha az Ur akarata el nem szőlítja a derék fejedelmet, vagy ha az ifju herceg, a fiatal II. Rákóczy György többet örököl szüleinek jeles erényeiből... Ám, ne vágjunk a történetendők elébe.

Most meg ott áll a nagy, hatalmas ravatal. Rákóczy György kívánsága volt, hogy temetése egyszerű, puritán kálvinista temetés legyen. Ám hiába, mégis egy Rákóczy, akit temetnek! Erdély fejedelme és Magyarország legelőkelőbb és leggazdagabb főura. A temetésre eljött a nádor, az érsek, az ország főurai, mind lehajtott fejjel hallgatják a hirneves prédikátor, Medgyesi uram beszédét.

Most ime, a gyászbaborult özvegyhez fordult vigasztaló szavaival:

— Mert jusson eszébe Nagyságodnak, hogy az mérte szívére a csapást, kitől soha megkérdeznünk nem szabad, hogy mit, miért tevél?

Lórántffy Zsuzsanna lehajtott fejjel hallgatja a prédikátor szavait. Mellette áll fia és menyje, Báthory Zsófia.

Az ifju fejedelemasszony arca még a sötét gyászruhában is oly büszke, szép és parancsoló. Akik így látják, azoknak talán eszébe jut, hogy nem hiába féltette a násztól annyira fiát a jó Rákóczy György uram. Ez az asszony parancsolásra, uralkodásra született. A jelenvolt urak közül soknak eszébe jut, hogy mennyi harc és háborúság előzte meg az ifju pár egybekelését. A szép, fiatal Zsófia a fenséges Báthory-nemzetség utolsó hajtása volt. Származása talán még fényesebb a Rákóczyaknál, vagyona éppen olyan töméntelen és mégis a szülők aggódva, félve nézik a házasságot, mert Zsófia katolikus leány vala.

Az időben, mikor a 30 éves vallásháboru szaggatta, tépte Európa testét, ez a dolog halálosan komoly, végzetesen nehéz elválasztó ok volt. Rákóczy György előbb kereken megtagadja beleegyezését. A fiu ekkor édesanyjához esedezik és tudja, hogy nem esedezik hiába.

Lórántffy Zsuzsanna kéréssel, könyörgéssel, levelekkel ostromolja férjét, míg végre a fejedelem, ki imádja feleségét, enged. Lórántffy Zsuzsanna itt saját lelkével és meggyőződésével is erős harcot vívhatott. Ha lehet, ő még Rákóczynál is buzgóbb protestáns és tudja, mit jelent a vakbuzgóvá nevelt leányt menyévé fogadni. De mindennél drágább neki fia boldogsága s bizik az időben, a Rákóczy-ház levegőjében, a maga befolyásában és minden jót remél.

De azért férjének sohasem beszél róla, szívére nagy szomorúság nehezedik. S egyizben meg is mondja Medgyesi uramnak.

— Ha fiam bármilyen egyszerű, szegény nemes leányt hoz elébem, boldogan ölelem szívemre mint leányomat. Ha egy egyszerű jobbágyleányhoz ereszkedik le vonzalma, hamarabb belenyugszom és nem kinozzák szívemet ilyen fájdalmas sejtések. Am legyen meg az Ur akarata! ...

Medgyesi uram jószágos, okos szavai megnyugtatók, lecsillapítják. Most már esküvőre készülnek.

De előbb Báthory Zsófiának protestánsná kell lennie. Ettől már nem tágit sem a fejedelem, sem Lórántffy Zsuzsanna. Zsófia sok habozás, vergődés után (amin nem is lehet csodálkozni, hiszen őt éppen olyan buzgó katolikának nevelték, mint amilyen buzgó protestáns volt a Rákóczy-család) sok huzavona és visszavonás után Zsófia protestánsná lesz s a fejedelemasszony kívánságára fel is veszi azonnal az urvacsorát, de akik jól ismerik Zsófia hercegnőt, azok azt mondják, hogy ezt az áttérést egy pillanatig sem kell komolyan venni. A hercegisasszony megtette, mert különben nem lehetett volna az ifju György ur felesége. De lelkében buzgóbb és ájtatóssabb hiva régi hitéhez, mint valaha.

Mi volt ezekben a hírekben igaz, ki tudja. Az ifju pár megesküszik s esküvőjükön ott voltak mind, akik most a ravatal mellett állanak, s kíváncsi figyelemmel vizsgálják az új fejedelemasszony arcát.

Erről a szép arcról most nem lehet leolvasni semmit. Hideg, merev és zárkózott. Csak akkor enyhül meg szemének pillantása, ha tekintete egyetlen kis fiára, Ferencre téved.

A temetési szertartásnak is vége. Az öreg fejedelem ott pihen a gyulafehérvári kriptában. A vendégek szétoszlanak és az özvegy fejedelemné indul kíséretével együtt a pataki várába. Itt élt ő zavartalan, nyugodt, csöndes boldogságban, míg férjét a közügyek el nem szőlították mellőle. Ennek a nőnek a lelkét soha sem kinozta nagyraívadás. Bár nagyobb, fényesebb, igazibb fe-

jedelemnő nem ült trónon, mint ő, s bár kötelességét, nehéz hivatását, korszakot alkotó rendeltetését senki úgy be nem töltötte, mint ő, mégis, sokszor elmondta, hogy sohasem volt olyan boldog, mint mikor mint főispánné élt a pataki várban Rákóczy oldalán, szerény visszavonultságban tudósokat pártfogolva, iskolákat építve, könyvtárakat alapítva, szegénysorsu, jeles tanulókat segélyezve, külföldi országokba küldve.

Most is oda indul, hol valaha ifjúkora boldog, zavartalan napjait élte. Egy pár szíves szó és udvarias marasztalás, de voltaképpen az egész új udvar, a fejedelem új környezete nem bánja, ha távozik. Zsófia asszony egyedül akar urnő lenni. Büszke, gögös vére eddig is hej de nehezen tűrte és tudta betölteni a trónörökös nő alkalmazkodást kívánó szerepét. Rákóczy György nagyon szereti és tiszteli édesanyját, de néha kényelmetlenül hat rá annak ellenőrzése, puritán életfelfogása. Az ifjú fejedelemnek ugyanis sokat kellett túrnie, kissé tulontul szigorú és zord édesapjától. Most nagyot nyújtózik. A szabadság, a függetlenség friss, mámoros levegője csap feléje.

S az ifjú fejedelmi pár környezete meg éppen örül, hogy a nagyaszonny Magyarországra költözik. Az udvarhölgyek öltözködhetnek ezentul tetszésük, izlésük szerint. Nem kell rettegniük, hogy egy merészebben kivágott ruha, egy tulontul különös, bizarr frizura, vagy egy szép pirosra kifestett arc a puritán fejedelemnő szigorú tekintetét magára vonja. Zsófia asszony az ilyen dolgokban másként gondolkozik, mint anyósa. Nem mintha ő maga akár öltözködés, akár modor dolgában tullepné az illem határait. Oh, hiszen senki nálánál jobban nem tudja, mivel tartozik a Báthory-névnek. S neki bizonyára nincs is pirosítóra meg pomádéra szüksége, hiszen olyan szép, ifjú, bájos és hódolattot keltő. De az ifjú fejedelemasszony szereti a vig mulatságokat, a tréfát, a színes, merész hangokat, a fényes, zajos ünnepségeket. Sokkal zavartalanabban élhet kedvtelésének, ha gyászbaborult anyósa távol, Magyarországon vagyon.

Lőrántffy Zsuzsanna hát visszavonul s ott él pataki várában férje emlékének, letűnt boldogságát gyászolva. De nem olyan asszony ő, aki a tétlen fájdalomnak adja át magát. Ami csapást az Ur reá mért, erős lélekkel viseli, hiszen meg kellett érnie második fiának, Zsigmondnak s menyének, a pfalzi választófejedelem leányának, Henriette hercegnőnek halálát. Amit érez, szívébe zárja, de jótekonysága, a tudományok iránt való áldozatkészsége határtalan. Ő maga takarékos már terméztettől fogva, férje, az öreg fejedelem meg határozottan fősvény volt. A mesés Rákóczy-

vagyon megtízszereződött a kezükön. Nemcsak az ügyes és takarékos gazdálkodás, a szerencsésen vezetett és befejezett magyarországi hadjárat is segített a dinasztia sorsát fényessé tenni. Ám e fejedelmi vagyonnak egyetlen fillérje sem ment méltatlan helyre. A pataki kollégiumban kiváló, híres európai tudósok tanították az ifjúságot. S Lórántffy Zsuzsánna hirükhöz és tudományukhoz méltóan fizette a tudós professzorokat. Ott volt Európa egyik leghíresebb tudósa, a mai napig is elsőrendű pedagógus, kinek tanításain a modern nevelés elvei nyugszanak: Comenius. Zsuzsánna asszony több templomot épített, hol az Ur ígéit hirdetik s még több iskolát, hol a magyar ifjúságot nevelik. A külföldön akkor rengeteg magyar ifju élt, ki mind az özvegy fejedelemasszony adományából szélesbitette tudását s művelte magát. Az üldözött huszitákat befogadta váraiba s védelméről biztosítja őket, amellet szereti óriási kiterjedésű birtokát, rendet tart váraiban, jószágain, szigorú szemmel ügyelve mindenre. Kárba nem enged veszni egy dénárt sem. Maga nézi át tisztartói számadását és jaj annak, kit rendetlenségen, vagy éppen valami csalfa álnokságon kap.

Igy folyik az élet Patakon, míg Gyula-Fehérváron letelvén a köteles gyász ideje, egyik mulatság a másikat váltja fel. A szép fejedelemasszony örült az életnek, a szabad levegőnek, a nap-sugárnak. S vele örvend az egész udvar.

Rákóczy uram ugyan fukar, mint az édesapja volt, de Báthory Zsófia nem is terhelte őt pénzkérésekkel. Telik a Báthory-vagyonból, mely szikrát sem alábbvaló, vagy kevesebb, mint a Rákóczyéké; mindenre, s ha pénzébe nem kerül, Rákóczy uram szívesen nézi a vidáman zajló életet. Nagy vadászatokat, udvari ünnepségeket rendeznek. Mindenütt első dalia a fejedelem s mindenütt legszebb asszony a fejedelemnő.

A fejedelem szívből örvend ennek. Hangos, széles jókedvvel üritgeti a boros kupákat. Mert mi türés-tagadás, édesapjának, a néhai megdicsőült jó Rákóczy Györgynek puritán tartózkodó természetét az ifju dalia nem örökölte. Szeretett inni, mulatni, szilaj paripákon veszedelmes árkokon, bokrokon átugratni. Apjától talán csak két tulajdonság maradt reá örökbe. De ez a két jellemvonás is tulozva, elferdítve jelent meg az ifjuban. Rákóczy György takarékosága nála fukarsággá vált, s a jó öreg fejedelem vitézi bátorsága pedig esztelen vakmerőséggé.

Most egyelőre nagyon jól érzi magát. Udvartartása kevés pénzbe kerül, ami hiányzik, azt pótolja az ifju fejedelem-

asszony Báthory birtokokból. Vakmerő, kalandos vére is kitom-
bolhatja magát a vadászatokon, a nyaktörő lovaglőversenyeken.

Ha hazatér udvarába, néha-néha kellemetlen hírek lepik
meg, hogy a feleségéhez katolikus papok, apácák járnak ki és be.
Vannak, akik már azt is állítják, hogy a fejedelemasszony szívé-
ben megint a régi hitéhez pártolt s titkon bezárt szobájában a
feszület előtt térdel, pénteken böjtöl s a pápista ünnepekre több
gondja vagyon, mint saját felekezetének ünnepnapjaira. Rákóczy
György egypárszor kérdőre is vonja feleségét, ám Zsófia asszony
olyan szépen ki tudja magyarázni a dolgot. Mikor pedig elfogott
leveleiből világosan kitűnik, hogy a fejedelemnő idegen ország-
beli jezsuitákkal levelez s a fejedelem haragja fenyegetővé válik,
a szép asszony sirva fakad s emlékezteti szerelmes urát, hogy
milyen nagy áldozatot hozott ő érte, a Rákóczyakért, mikor régi,
katolikus hitét, mely oly kedves vala szívének, kívánságukra
megtagadta és kálvinistává lett. Mit akarnak hát még tőle? Ő
megtartja adott szavát, de ha minden mozdulatára ügyelnek,
minden szavát kémek jegyzik fel és sugják be a férjének, végre
is elátkozott, leláncolt rabnak s nem fejedelemnőnek fogja magát
érezni. Miért ne szabadna neki régi barátait fogadni, vagy velük
egy-két levelet váltani? Miért hisz a fejedelem minden hitvány
besugónak jobban, mint neki, hitvesének, a fejedelemasszonynak?

Rákóczy Györgyöt meghatották a felesége érvei s még in-
kább a könnyei. Hiszen mi tagadás, Zsófia nem szívesen vette
fel az új hitet. Sokat sirt, busult, kesergett az áttérés miatt. De
megtette. Ő érte, az uráért tette meg. Nem illő hát, ha minden ap-
rólékossággal keseríteni akarja a szegény asszonyt. Végre is
Zsófia eleget tesz az új vallás minden követelésének. Minden va-
sárnap ott van a templomban és figyelmesen végighallgatja
Bassaí uram szép és erkölcsös prédikációit. Együtt énekli a hivek-
kel a zsoltárokat. Nagy ünnepek előtt alázatosan járul az Ur asz-
talához és felveszi az urvacsorát. Hát mit is akarnak tőle? Hogy
titokban feszület előtt imádkozik és titokban gyónna? Ki hinne
el minden hiábavaló balga beszédet?

Igy azután, mikor az özvegy fejedelemasszony, Lórántffy
Zsuzsánna udvari papja, Medgyesi prédikátor uram eljön a pa-
taki várból látogatóba, az ifju fejedelem udvarában nem talál
valami barátságos fogadtatásra. Özvegy Rákóczy Györgyné is meg-
hallotta, hogy menyé mintha megtántorodott volna új hitében,
s megint a régihez huzna. Reszketett menyéért, még inkább
fiáért, s elküldi a jeles prédikátort, nagytiszteletű Medgyesi ura-
mat, hogy óvjon, intsen, bátorítson, ha kell, korholjon, fő az,

hogy jó uton maradjon a fiatal fejedelempár s az Ur szőlőjében el ne tévelyedjenek.

De Rákóczy már az első szavaknál keményen félbeszakította a nagytiszteletű urát, mondván, hogy nem várta be egy ilyen tiszteletreméltó és tudományos férfiutól, hogy minden balga fecsegsnek felüljön. Ezt meg azt beszélük az emberek? Miköze neki hozzá, ha lelkiismerete és szíve tiszta. Medgyesi uram is jobban tenné, ha a sárosi meg a pataki templomban intené a hiveket a jó erkölcsre, minthogy ide Gyulafehérvárra töri magát.

A fiatal fejedelem talán nem lett volna ilyen kemény és barátságtalan a nagytiszteletű urhoz, kit úgy szép virtusáért, mint nagy tudományáért felette becsült, de kezén még ott égtek a felesége csókjai, könnyei, amikor a szépséges asszony sirva panaszkolta, hogy üldözik, rágalmazzák, s amit a legnyomorultabb jobbágyasszony is megkap, neki, Báthory Zsófiának, nincs nyugodalma, nincs tekintélye a férje udvarában.

Mind az a sok harag és keserűség, ami a fejedelem szívében égett, most a szegény nagytiszteletű ur fejére szakadt reá.

Medgyesi uram vérvörös lett és ő is emelt hangon felelt:

— Nekem lelkipásztori kötelességem óvni, figyelmeztetni Nagyságodat, ha lelkét veszedelembe látom.

— Hát óvjon, figyelmeztessen kegyelmed, — mondta Rákóczy most már nyers humorral és barátságosabban —, de ha nincs ellenére, üljön le, nem szeretek így, álló emberrel hosszabban beszélgetni.

Medgyesi uram azonban állva maradt:

— Köszönöm kegyes gráciáját, Nagyságos uram, de nincs sok mondani valóm. Még csak azt mondom meg, hogy engem Nagyságod édesanyja Lórántffy Zsuzsanna asszonyom küldött. És lelkipásztori kötelességem figyelmeztetni Nagyságodat az engedelmességre és alázatosságra, mellyel a gyermek az ő szülőanyjának tartozik.

— Igaza van, Medgyesi uram. S mi teljesítjük is anyánk iránt való kötelességünket s verjen meg bennünket az Isten, ha arról megfelelkezünk. De vajjon a férj nem tartozik feleségének szeretettel, becsüléssel és védelemmel?

— Minden bizonnyal tartozik vele, Nagyságos uram — felelt a prédikátor.

— Nos hát, amilyen eltökélt és istenes szándékom, hogy soha semmiben anyám iránt való kötelességemet meg nem szegem, éppen annyira erős elhatározásom, hogy feleségemnek szerető hűségem párja és védelmezője leszek.

— Ez olyan elhatározás, Nagyságos uram, melynek minden istenes, kegyes ember örvendezik. Senki jobban nem örülhet, mint az én áldott lelkü asszonyom, a Nagyságod édesanyja. De nem szabad elfelejteni, hogy rossz és nyugtalanító híreket hallottunk. Ki merné vádolni a fejedelemasszonyt? Botorság és gazság volna az ilyesmi. De a fejedelemasszony még olyan fiatal, mondhatni, gyermek, a miénktől idegen hitben nevelték. Nem tehet róla, ha a régi emlékek kísérteni kezdenek szívében. És éppen ezért óvni, gyámolítani kell, szeretettel, gyöngédséggel vigyázni kell reá...

— Ez a férj kötelessége, az én kötelességem, uram — mondta Rákóczy, fejét fölemelve.

— Az én Nagyságos Asszonyomnak éppen itt vannak némi-nemű aggodalmai. Ha megengedi Nagyságod, előadom őket.

— Beszéljen kegyelmed — intett Rákóczy, de már megint türelmetlen ráncok jelentek meg magas homlokán.

— Az én Nagyságos Asszonyom álmatlan éjszakákat tölt az aggodalom és bú miatt. Vajjon Zsófia asszony esetleges megtánorodása nem tántoríthatja-e meg kegyelmedet is hitében?

— Engem, egy Rákóczyt — kiáltott fel most dölyfösen a fejedlem és felugrott helyéről. — Nem, kedves uram, az én anyám egy pillanatig sem hihette azt, ő ismeri a vért, amelyből fiai származnak. Ezt az aggodalmat a kegyelmetek rémeket látó, gyanakodó, papos félénk lelke ültethette belé. De ha ő magában lesz, ha ő a saját szemével néz, a saját szívével érez s a saját lelkével ítél, akkor ő tudja, hogy az én apám fia nem lesz hitehagyott soha. Ezt mondja meg kegyelmed az édesanyámnak.

Egy fejedelmi kézmozdulattal már el is bocsátotta a nagytiszteletű urat, ki még aznap felült kocsijába és keserű szívvel hajtatott Sárospatak vára felé.

De mi volt ez a keserűség, ahhoz képest, mely a közeljövőben várakozott reájuk. Mi volt a csapáshoz képest, mely a Rákóczy-dinasztia bukását s hosszú időre Erdélyország pusztulását hozta magával.

II. Rákóczy György merész lelke folyton a lengyel királyságról álmodozott. A lengyel korona megszerzése kedvelt terve volt már az öreg Rákóczy Györgynek is. Második fiának, Zsigmondnak szánta a lengyel koronát. Akkoriban ez a terv elég könnyen elérhető volt. A lengyel nép örömmel hívta Rákóczyt. A császár a linzi béke után le akarta kenyerezni a hatalmas fejedelmet s így szintén erősen pártolta a tervet, a törökkel Rákóczy jó viszonyban volt, nem kellett félni hátbatámadástól, ha sere-

geit Lengyelországba viszi. Közben azonban betegeskedni kezdett az öreg fejedelem, ereje napról-napra fogyott s nemsokára kinyílt a gyulafehérvári kriptá ajtaja és befogadta fejedelmi lakóját.

Nemsokára meghalt a fiatal Rákóczy Zsigmond herceg is. A lengyelek a svéd János Kázmért választották meg királlyá s meg is voltak vele elégedve és a fiatal Rákóczy György mégis elhatározta, hogy megszerzi magának a lengyel koronát. A bécsi udvar keményen ellenezte a tervet s ellenezte a szultán is, de Rákóczyt az ellenállás még jobban tüzelte. Azért is indulni akart.

Az erdélyi urak mind kérve kérték a fejedelmet, hogy hagyjon fel a lengyel hadjárattal, a magyar urak is mind lebeszéltek Rákóczyt, tudván, hogy ha Erdély belebukik a lengyel kalandba, Magyarország önállóságának is vége. Erdély volt azokban az időkben a magyarság védőbástyája, lám, a nagy katolikus egyházférfiu, Pázmán Péter is azt mondja: nem szabad bántani Erdélyt, jóllehet protestáns, de inkább legyen protestáns, mint-hogy összeomolják, hiszen vele törik össze Magyarország nemzeti önállósága és függetlensége.

De mit használt az erdélyi urak kérése, könyörgése, mit a magyar főurak tanácsa? Rákóczy lelkét elvakította a lengyel korona fénye. Ugy indult el utána, mint az eltévedt vándor a bolygó lidércfény után. Megy előre, míg el nem nyeli az ingovány. Így indult el a balvégzetű fejedelem s vitte maga után hazáját, Erdélyt s Magyarország sorsát.

A pataki várból is jönnek sürgető, kérő, fenyegető levelek, de minden hiába. Lórántffy Zsuzsanna, bár ez időben már teljes a szakadás közte és menyje között, mégis lejön Gyulafehérvárra az ifjú fejedelem udvarához. Hiába kérő, tiltó szava. A fejedelmet viszi végzete előre Lengyelország felé.

És megjön a magyar király tiltakozása Bécsből, megjön Sztambulból a szigorú, kemény parancs, hogy Rákóczy ne mozduljon, de már ekkor az erdélyi sereg felfegyverkezve áll Kemény János fővezérlete alatt. És indulnak mindnyájan a sötét bukás, a dicstelen pusztulás, a kínos halál, talán még kinosabb tatár rabság felé.

S a fővezér, Kemény János seregében a többi nemes ur között ott lovagolt nagy busan Bornemisza Anna fiatal férje, Apaffy Mihály uram is.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Bornemisza Margit.

Még e szomorú dolgok előtt történt, míg a jó, öreg Rákóczy György uralkodott Erdélyországban, mikor a Zólyomi Miklós két országban híres esküvőjén megjelent Bornemisza András uram kisebbik leányával, Margittal.

Anna már akkor két éve az Apaffy Mihály hitvese volt s bár őket is szives, atyafiságos hangú levéllel invitálta meg Zólyomi Dániel a fia esküvőjére, Apaffyné nem mehetett el az ünnepségre, pár hónapos kis fiacskáját sem el nem hagyhatta, sem magával a hosszú utra nem vihetette.

Váltig biztatta férje urát, hogy azért ő csak menjen, mulassa ki magát kedvére, hiszen a Zólyomi-nászon ott lesz mindenki, ki számottevő nemes ember Erdélyországban, a jó Mihály ur minden biztatásra csak a fejét rázta. Nem akart felesége nélkül menni, nagyobb öröme telt neki abban, ha párhónapos kisfiát karjára kapva, a kis lurkó a bajuszába, meg szakállába kapott s azt ráncigálni kezdte kis kezével, mint akármilyen fényes mulatságban. A fiatal pár hát otthon maradt Ebesfalván.

Am a sugár, szép nagy leánnyá serdült Margitot elvitte édesapja, hogy a nemes társaságnak kisebbik leányát is bemutassa.

A Zólyomi-háznál megjelent maga a fenséges fejedelmi pár is. Hiszen a menyasszony édes unokahuguk, hozzá még árva leány is vala. S ott voltak a székely és magyar urak és hölgyek s ha aggodalommal nézték is a Rákóczy György halavány, beteges színét, megint csak jó kedvük lett s iparkodtak a borus kétségektől megszabadulni.

A diszes vendégsereg közt is mozgolódás támadt, mikor a

kolozsvári főkapitány, az erdélyi hadak fővezére, Bánffy Dénes báró uram is megjelent. Szebb, délcegebb, kedvesebb férfi nem volt nála a diszes vendégcsereg közt. Ma különösen jókedve lehetett, nyájasan mosolygott arca mindenkire, csak akkor borult el szeme, mikor Bornemiszáékat egy szegletben megpillantotta.

Meghajtotta fejét és gyorsan tovább akart menni, amint Bornemissza András szelid, engesztelő mozdulattal feléje nyújtotta kezét.

— Fogadj isten, öcsém uram.

Bánffy megrázta az eléje nyújtott kezét és szeme a szép szőke Margit bájos arcára tévedt.

— Margit hugom? — kérdezte tétovázva, mintha saját szemének sem akarna hinni. — Hogy ilyen bájos, szép leánnyá fejlődött volna az ugrifüles, kis szőszke gyermek. Margit hugom talán már nem is emlékszik én reám?

— Én kegyelmedet soha el nem felejtettem — mondta a szép szőke leány komoly arccal, aztán, mint aki most vette észre, hogy milyen vakmerőséget mondott, lángbaborult az arca és olyan fényesen, gyanusan csillogott a szeme, mintha most mindjárt sirni akarna.

Bánffy mélyen nézett a leány tiszta kék szemébe. Leláthatott onnét a lélek legmélyébe és megismerhette, hogy ez a félénk, kedves, finom kis teremtés mindig szerette őt. Eleinte öntudatlanul gyermeki, kiforratlan ábrándok közepett, most komolyan, erősen, állhatatosan, tisztán és forrón, ahogy az igazi leánylélek szeretni szokott.

És ez a pillanat eldöntötte mindkettőjük sorsát.

Bornemissza András uram azonban mit sem látott ebből. Hiába, nem világos már az ilyenekben az öregek szeme. Jókedvűen, döcögősen, öregurasan nevetett:

— Hehehe, nyakunkra nőnek a gyermekek, Dénes öcsém. Mi meg lassan-lassan padkára szorulunk melegedni. Magam is csak úgy bámulok, hogy megnyult ez a leány. Még tegnap az ölembe kucorgott, ma meg már ő dirigálja a házat. Így eltelik az idő, mintha csak most lett volna, hogy keservesen sirt, mert eltört a bábuja, meg hogy azt a szép övet, mit kegyelmed ajánlkozott neki...

— De édesapám — szólt hirtelen Margit lángbaborult arccal és a könny, mely ott fénylett nagy, kék szemében, most lassan alágördült finom, keskeny arcán.

— No de kis leányom, báránykám — csillapította András ur rémülten, — hiszen nem akartam én semmi rosszat...

Bánffy a leány arcát nézte. Ő már tudta, hogy ezeket a könnyeket a legszeretőbb, leggondosabb szülői gyöngédség sem tudja letörölni.

— András bátyám — fordult hirtelen Bornemiszához — vajjon nem Béldi Pál integet amott kegyelmed felé? Nyilván erre akar tartani, de a fejedelem és kísérete előtte áll...

— Valóban — szólt Bornemiszsa — úgy látszik, Béldi velem akar beszélni, de nem akar az udvari kíséret gyűrűjén keresztül törni. Én megyek hát hozzá. A leánykámra addig vigyázzál, Dénes öcsém.

Ezzel a jó ur már el is indult a terem másik szöglete felé.

— Margitka — mondta Bánffy közelebb hajolva a leányhoz — most haragszik reám?

Milyen lágy, kedves, gyöngéd és kérlelő tudott ez a gyűnyos, kötekedő, parancsoló hang lenni:

Margit csöndesen megrázta a fejét.

— Én sohasem haragudtam kegyelmedre.

Bánffy hangja fojtott, keserű lett.

— Akkor sem, azokban a szomorú napokban sem, mikor mindenki engem becsmérelt, átkozott és szidott a Bornemiszaházban.

— Kegyelmedet sohasem becsmérelték, átkozták a mi házukban — mondta Margit határozotlan. — Most már felemelte a fejét, bátran csengett a hangja és szemébe nézett a férfinak. Bánffy egy pillanatig kutatva nézett le a leány lelkébe és látta, hogy ez a lélek nem tud valótlanul mondani soha.

— Köszönöm, Margit hugom. Nagy terhet vett le most a lelkemről. De az ajándékomat, amit magának adtam, mégis vissza akarták küldeni, ugy-e?

Margit szép arca megint rózsás lett.

— Édesapám és Anna néném úgy gondolkoztak, hogy nem illő hozzánk, hogy a kegyelmed drága, kincseket érő övét megtartsam. Nem az ajándék ellen volt kifogásunk, ha valami csekély értékű emléked ad kegyelmed, szóvá sem teszik a dolgot. Így azonban... A végén, látja kegyelmed, mégsem küldtük vissza.

— Mert maga kis hugom nem akarta.

Margit lehajtotta fejét és nem felelt.

— Így volt, Margit hugom?

Margit még mindig hallgatott.

— Beszéljen, édes kis hugom — feleljen nekem, — sürgette. Bánffy gyöngéden. — Maga még nem is tudja, hogy milyen boldoggá tehet egy szavával. Nos. Nem akarja?

Margit csak a fejével intett, hogy akarja.

— Hát maga kérte, édes, szép kis hugom, hogy az övet ne küldjék vissza?

— Én kértem.

— És mit mondtak magának?

— Édesapám is, Anna néném is beleegyeztek, hogy jól van, maradjon nálam. Csak azt kötötték ki, hogy sohasem szabad a derekamra felcsatolni.

— S nem csatolta fel.

Margit hangja megint erős és bátor lett.

— Én mindig megtartom a szavamat, Dénes bátyám.

— Jól van, kis hugom. Nagyon jól van. És hol tartja azt a régi övet?

Margit halkán suttogta, alig értette a szót Bánffy.

— Mindig magamnál hordom.

Most már a férfi arca lett piros, a szeme csillogott.

— És ha arra kérném, hogy ma estére csatolja derekára az övet.

— Nem tehetném meg, Dénes bátyám.

— Az én kedvemért sem.

— Megígértem édesapámnak. Meg kell tartani a szavamat.

— És ha édesapja megengedi, akkor... akkor... Margit hugom...

— Akkor én...

Tovább nem tudta folytatni, Haller Gáborné sietett feléjük.

— Margit hugom, gyere, be foglak mutatni a fenséges fejedelemasszony színe előtt.

Ezzel kézenfogta a fiatal leányt és elvezette. Bánffy sokáig nézett a leány karcsu, hajlékony, sugár alakja után. Aztán valami boldog szelid mosoly ült ajkára. Ilyen sugárzónak se látták arcát, mióta Bornemisza Annával való mátkasága felbomlott. Aztán szép csöndesen elindult a szeglet felé, hol Bornemisza András uram még mindig a székelly generálissal, uzoni Béldi Pállal volt nagy beszélgetésbe merülve.

— — — — —
Este pedig a táncnál a szép Bornemisza Margit egy csodaszép övet csatolt fehér ruhájára. Az övben drágakövek szikráztak, de még a drágaköveknél is értékesebb volt az övön a művészi finom ötvösmunka. Mindenki megbámulta a remek darabot s közben alig vették észre, hogy ragyog a szép kis leány arca a titkos boldogságtól.

Maga a fenséges fejedelemasszony, nagyságos Lórántffy

Zsuzsanna, ki pedig nem sokat adott a balgatag világi hívógokra, kegyeskedett észrevenni a remekbe készült darabot.

— Gyönyörű ez az öv, hugom. Velencében készült ugy-e? Ott készítenek ilyen tetszetős szép ékszereket.

— Nem tudom, hol készült — mondta Margit égő arccal.

— Ugy? — folytatta a fejedelemasszony kegyes érdeklődéssel — akkor biztosan családi kincs. Valamelyik őstől maradt. Annál becsesebb és értékesebb a kegyeletes utódokra.

Margit mélyen meghajolt, hogy zavarát s piruló arcát elrejtse, de e pillanatban Bánffy Dénes lépett a fejedelemasszony elébe.

— Engedje meg Fenséged, hogy én felelhessek kérdésére. Az övet én ajándékoztam Margit hugomnak, mikor még gyermekleányka volt. Ma este aztán kérésemre, mint menyasszonyom, derekára csatolta az övet, mely, mint Nagyságod jól sejtette, csakugyan családi kincs. Egyik ősnagyanyám, Bethlen Katalin hozta magával. Drága és kedves kincsünk volt mindig, ma százszor drágább és kedvesebb, mert a menyasszonyom viseli. És engedje meg Fenséged, hogy így véletlenül mondtam el boldogságom történetét. Gyulafehérvárott az udvarnál hivatalosan be akartam mutatni menyasszonyomat, de ha nem így történt is, ajánlom fenséges gráciájába és pártfogásába Bornemisza Margit kisasszonyt, kedves, szeretett, elgyűrűzött mátkámat.

A fejedelemasszony arca csupa kegyesség, jóság és szíveség volt.

— Szívünkől örvendünk boldogságának, kedves báró. Mátkáját s majd hitvesét a legnagyobb kegyességgel fogadjuk udvarunkban. És most menjünk a fejedelem önagságához, az ő nemesszive is hadd teljék meg kegyes örvendezéssel.

Azzal elindult, követve az ifju pártól s a vendégkoszorútól. Mindenki a sugárzó arcú szerelmes mátkapárt nézte s Bethlen Miklós nevetve sugta oda szomszédjának:

— Ez már derék választás. Nem olyan, mint a másik volt. Bánffy ura, királya, parancsolója lesz annak a félénk, szép kis teremlésnek, Bornemisza Margit meg boldog lesz, ha szót fogadhat neki.

— Azt mondják, hogy Apaffy Mihály uram is boldog, ha szót fogadhat Bornemisza Annának, Bánffy uram hajdani jegyesének — vetette oda csipősen Béldiné.

— Csend legyen — mondta komolyan Béldi Pál. — Ne beszéljünk régi, szomorú dolgokról. Nézzétek, milyen örömmel üdvözlí

a fejedelem őnagysága Bánffy és Bornemisza uraimékat. Nézzék, most a kis Margit szőke haját simogatja meg.

— Ej, kegyelmed rémeket lát — veté oda Haller — mulas-

— Az ám — mondta Bethlen komolyan —, de az a simogató kéz reszket s az üdvözlő, mosolygós arc halásápadt. Az Ur-isten óvja a fejedelmet és Erdélyországot.

— Ej, kegyelmed rémeket lát — veté oda Haller — mulasunk urak, hiszen lakodalmon vagyunk.

S négy nap múlva halott volt a jó öreg fejedelem s özvegy a nagylelkű, erősszívű fejedelemasszony, Lórántffy Zsuzsanna. Nagy, sötét vihart szülő felhők gyülekeztek az égre, egyre fenyegetőbbben, egyre komorabban.

Egész Erdélyország gyászt öltött Rákóczy Györgyért s velük sirt Magyarországnak az a része, mely még hű maardt önmagához, szabadon akart élni, fejlődni s nem hajtotta fejét a bécsi járomba.

S két ország gyásza között nem illett volna hivalkodó hangos örömet tartani. Azért csak nagyon csöndes, egyszerű esküvő után vitte haza ifju nejét Bánffy Dénes Boncidára. A fiatalok szívbeli örvendezése azért nem volt kisebb s nem a Bornemisza András boldogsága sem. Csak azt sajnálta, hogy Anna leánya, meg veje, Apaffy Mihály nem jöhettek el Ebesfalváról. A kis fiuk, Mihály, nagy beteg lett, az aggódó anya éjjel-nappal ott virrasztott a lázas beteg kis ágyánál. A jó, hű, szerető férj, Apaffy Mihály egy pillanatra sem hagyta volna magára feleségét nagy szomorúság és aggodalom közepette.

HATODIK FEJEZET.

A tatár rabság.

Milyen messze van már mindez, mit az olvasónak elmondottunk. A gyász napjai is leteltek s az öröm és vigasság órái is. Nyugszik a jó öreg fejedelem a gyulafehérvári fejedelmi halottak között, visszavonulva boldogan él Bánffy Dénes uram szépséges ifju nejével a gyönyörű boncidai kastélyban. Gyászol és dolgozik a nagylelkű, nemesszívű Lórántffy Zsuzsanna pataki várában, mulatnak az ifju fejedelem udvarában, míg egyszer a boldogságot, a gyászt, a mulatságot félbeszakítja egy rémes hír: indul a fiatal fejedelem Lengyelországba trónt és koronát harcolni ki magának.

Nem lehet ez ellen semmit sem tenni. Hiába kérés, fenyegetőzés, hiába könnyezik előtte az ifju fejedelelnő s hiába jön le pataki várából az özvegy fejedelemasszony, hűséges udvari papjától, Medgyesi uramtól támogatva. Az anyai szeretet szavával igyekszik hatni az egyik, az Ur szent ígéivel a másik. Rákóczy makacs szívét nem indítja meg semmi. A sereg harca készen áll Kemény János vezérlete alatt.

Bánffy Dénes uram is otthagyja boncidai kastélyát, ime még alig kóstolt bele a boldogság italába, már el kell ajkától venni a poharát. Amikor ő a kolozsvári főkapitány s seregével neki is indulnia kell. Ő nem csatlakozik Kemény hadához, a fejedelem mellett marad, mint legszemélyesebb őrzője és kísérője.

Bánffy, bár nehezen válik meg szép ifju nejétől, örül a harci kalandnak, a változatos, színes életnek, mely előtte áll. Mielőtt elmenne, nagytiszteletű Pataky Gábor uramat hivatja, sokáig elbeszélget vele az örök idvességről s a jó keresztény ember kö-

telességeiről. Mert vajjon ki tudja, mi lesz Rákóczy lengyelországi betörésének vége? Azután titokban, hogy ifju felesége meg ne sejtse, Pakay urammal megiratja végső rendelkezését. Minden világi java örökösének kedves, hűséges, szeretett jó feleségét, Bornemisza Margit asszonyt nevezi meg. Kikötven dus adományokat a református anyaszentegyház, a kollégiumok s az árvaházak javára, melyeknek mindig bőkezű párfogójuk vala a duszagzad főúr.

Annak, hogy ő a fejedelem mellett rendelkezik seregével, nagyon örül Bánffy, legalább nem kell, a Kemény csapatjában levő Apaffy Mihállyal találkoznia és beszélgetnie.

Sógora lett, most már nem kerülhetné el, hogy atyafiságos szót ne váltsanak egymással. Az Isten, ki a szívekbe lát, tudhatja, hogy Bánffy Dénes szívében nincs harag. A boldogság tengere eltemetett mindent, de hiába a büszke, gőgös lelket mégis keserű szurás érte, mikor Bornemissza Anna visszaküldte jeggyűrűjét. A seb úgy ahogy behegedt, Bánffy imádja ifju nejét, de nem akarja, hogy a büszkeségén ejtett seb valahogy megint felfakadjon.

Ezért örül, hogy nem kell látnia Anna férjét s nem kell szót váltania vele. Hadd temetődjek el teljesen, ami a múlté, ő emlékeztetőt sem kíván róla látni többé.

Fiatal feleségétől a legszeretőbb gyöngédséggel elbucsuzva, Fehérvárra indul a Rákóczy táborába.

És elindul az erdélyi sereg vezgetes útjára. Rákóczy átkel a hóborított havasokon s a lengyel földön egyesült Károlynak, a svéd királynak hadával. De alig kezdték meg a háborút, Svédországban zavargás tört ki s a királynak hirtelen vissza kellett utazni hazájába rendet csinálni, Rákóczy egyedül, támasz nélkül maradt.

A katasztrófa gyorsan közeledik, a bécsi udvar nagy segítséget küldött a lengyeleknek, mindenáron meg akarván akadályozni, hogy Rákóczy a lengyel koronát fejére tehesse. Rákóczy még ekkor visszavonulhatott volna békében Erdélybe, de makacs vére nem hagyja pihenni. Érzékeny büszkeségét különben is sérti, hogy eredmény nélkül vonuljon vissza. Rábizsa magát és seregét a kozákokra, ezek Kis-Oroszországon át Ukrania felé vezették. Itt rögtön nagy hadisarcot vetettek reá, de ezenfelül az utakat nem ismerő erdélyi sereget egyenesen úgy vezetik, hogy a tatárok könnyen körülvesszik, bekerítik őket. A tatárokat pedig a szultán küldte el, azzal a parancssal, hogy Rákóczyt, aki elég

vakmerő volt parancsainak ellenszegülni, fogják el és láncra-
verve vigyék Sztambulba.

Rákóczy serege menthetetlenül körül van fogva. Itt nincs menekülés, itt nincs szabadulás. Huszezer derék magyar ember kerül a rettenetes, a kegyetlen, az embertelen tartárfogságba. S fogságra jut maga a fővezér, Kemény János.

A fejedelmet csak Bánffy Dénes nagy energiája és elszánt-sága menti meg. Száz válogatott lovasával körülveszi és védi a fejedelem testét. Majd egérutat kapva, sebes vágatásban menekülnek az üldöző tatár sereg elől. Előre, csak előre, nyomukban a halál, vagy a gyalázatos fogság. Inkább így pusztulni el szabadon, bátran, mint Sztambulban rabláncra veretni, vagy a csócselék gunyos kacagása közt vérpadra cipeltetni.

És a boldogtalan fejedelem pár hűséges védőjével eléri Erdély hegyeit. Az ő élete hát meg van mentve. De Erdély dicsőségének, szabadságának, önállóságának vége. Hol a török az ur már, hol a német. A fejedelmek sorsa hol Sztambulban dől el, hol Bécsben, de Erdély többé nem ura sorsának.

Az erdélyi magyarság színe-java ott vergődött rettenetes gyötrelmek között a tatár rabságban. Akinek volt vagyona, szerető atyafia, azt csak valahogy nehéz aranyokon kiváltották, de akinek nem volt, az ott pusztult, ott veszett el. A tatár nem ismert könyörületet. A legsúlyosabb rabszolgamunkára fogta a szegény foglyokat, aki csak pisszenni, vagy sóhajtani mert, annak feje felett csattogott a korbács, vagy suhogott a pallos. Sok derék magyar embert megcsonkítottak, nyomorékká tettek. A huszezer derék vitéz közül, hej, de kevés látta meg ismét hazáját.

S a sok szenvedő magyar között ott sinylődött Bornemissza Anna férje, Apaffy Mihály is.

Most tűnt ki, hogy a lágy, engedelkeny, szelid férfit milyen igaz ember tud lenni a veszedelem napjaiban. Apaffy nem csüggedt el egy percre sem. Ő lázította, biztatta, vigasztalta fogolytársait, kik nemsokára nagy tisztelettel vették körül. Ha baj volt, ő ment a murzához könyörögni, hogy a szegény magyar foglyot ne kinozzák meg.

S a kegyetlen tatár murza, a jó Isten tudja, miért, meghallgatta Apaffy Mihály szelid kérő szavát. S gyakran kegyelmet is gyakorolt kérésére. Neki is megtetszett a szelidlelkű, de bátor szivű férfit.

Am még ez a sok becsülés is csak ártalmára vala a jó urnak. A murza látván, hogy fogolytársai milyen nagy becsüléssel viselkednek Apaffy iránt, óriási nagyra szabta váltságdíját, gondolván,

hogy aki ennyi tisztességet kap társaitól s ilyen okosan tud beszélni, az csak igen kiváló, hatalmas, gazdag nagyúr lehet.

Megparancsolta hát embereinek, hogy Apaffy Mihálynak nagy tisztességet adjanak, sőt immár a többi foglyokkal is emberségesebben kezdett a murza bánni. A szegény magyar urak korántsem sejtették, mi üthetett a vad pogányba? Talán a keresztények istene lágyíthatta meg a szívét. Holott a dolognak csak az volt a magyarázata, hogy az időközben rabságából tízezer aranyért kiváltott Kemény Jánost fejedelemmé teszi meg a szultán, a lázadó Rákóczyt egy napig sem akarván megtérni a trónján. A murza úgy gondolkozott, hogy a foglyokkal, kikből máról-holnapra uralkodó fejedelelem lehet, tanácsos kissé enyhébben bánni.

A nagyravágyó Rákóczy nem nyugszik bele a trónfosztásba s állandóan harc és háboru szaggatja szegény Erdélyország véres testét. Rákóczy a bécsi udvarhoz fordul segítségért, oltalmát, védelmét kéri a török ellen. Ez időben Lipót, a magyar király, nem mer megmozdulni, talán nem is tartja a dinasztia érdekében levőnek, hogy Erdélyország visszanyerje önállóságát és függetlenségét. Köprik Mehemed, a török nagyvezér ráereszti a kőbor tatár csordákat a szerencsétlen Erdélyre. S a gyásznak, siralomnak, a nyomorúságnak olyan napjai szakadnak reánk, melyek vetekesznek a tatárjárás rémes borzalmaival.

S mindennek a sok szerencsétlenségnek oka II. Rákóczy György nagyravágyása és könnyelműsége. Ám, ha nagy volt a fejedelembűne, szörnyű lett büntetése is.

Pedig igazi hősként harcol végzete ellen. Mert meg kell adni, hogy bátor és merész lélek volt, ki a félelmet és megalkuvást hírből sem ismeri. Bátran elébe áll a nagyvezér töméntelen hadának kicsiny, megfogyatkozott seregével. A harc kimentele nem lehetett kétséges. Szászfenes és Gyalu között vivja utolsó csatáját a boldogtalan fejedelembű. Még ellenségei is elismerték, hogy hősként harcolt, de végzetét már visszafelé nem fordíthatta. A csata elveszett. A fejedelmet nehéz sebektől borítva, eszméletlenül állapotban viszi néhány hive Váradra, hol pár hét alatt meghalt.

Szerencse, hogy édesanyja, a nagyszívű Lórántffy Zsuzsanna nem érte meg fia halálát. Mikor fiát nem sikerült a lengyelországi hadjáratról lebeszélni, mindent megtett, hogy ha már nem birt a fejedelemmel, a lengyel kalandnak ne legyen csufos bukás a vége. Óriási vagyonának nagy részét a katonák felszerelésére és ellátására fordította. Óriási összeköttetésekkel,

befolyásával és tekintélyével hiveket toborzott Magyarországon fia számára. Mikor meghallotta, hogy huszezer derék, vitéz ember járt szerencsétlenül fia könnyelműsége miatt, nagy vagyonának tekintélyes részét arra használta, hogy foglyokat váltatott ki és hozott haza. Mert valljuk be, Rákóczy György uram nagyon szívtelenül és fukaron járt el a szerencsétlenekkel szemben. A nagy Rákóczy-vagyonból egy fillért sem áldozott azokért, kik miatta csörgették a tatár murza rabláncait. A Báthory-féle kincsesláda sem akart kinyitni s Lórántffy Zsuzsanna egyedül maradt határtalan áldozatkészségével.

Most már nyugszik a nagyszivű, hőslélkü asszony és kiterítve fekszik a halvégzetű fejedelem. Az Ur legyen kegyelmes hozzá. Könnyelműsége, nagyravágyása tette tönkre Erdélyt, de hiszen oly keményen megbűnhődött a boldogtalan vétkeiért. Felesége, Báthory Zsófia még a temetésén sem vett részt. Mikor Erdély felett komorulni kezdett az ég, Ferenc fiával és óriási kincseivel együtt a bécsi udvar oltalmába menekült. S alig jött meg a hír férje haláláról, azonnal visszatért régi vallására, a katolikus hithez. Ezzel a lépéssel el is szakadt a Rákóczy-hagyománytól, a magyarságtól s a császár vakbuzgó hive lett.

A Rákóczyak csillaga lehanyatlott, hogy két emberöltő után György unokájának, II. Rákóczy Ferencnek neve ott ragyog soha el nem halványuló fénnel a mi egünkön, a magyar égbolton.

HETEDIK FEJEZET.

A váltságdíj.

Az ebesfalvi egyszerű kuriában igen szomorú élet folyt. A házgazda távol, tatár rabságban, bizony szomorú arccal jár-kelet itt mindenki, még a legutolsó béres is. Apaffy Mihály uramat mindenki nagyon kedvelte szelid, jámbor természetéért, jóságos, gyöngéd, segítségre mindig kész szívéért.

De ha szomorúság borul is a házra, azért a munka éppen olyan serényen folyik tovább, mint mikor a ház ura itthon volt. Nem henyél itt senki soha egy percig sem. Nem vesz itt kárba semmi, még egy árva szalmaszál sem.

Apaffy Mihályné asszonyom, ha éjszakánként titokban sokat és keservesen sirt is derék, jó férje után, nappal nem lát-szott a könnyekből, az ellágyulásból semmi rajta. Kemény kézzel fogta a gyeplőt és férfias állhatatossággal, energiával kezelte férje birtokait. Édesapja, a jó András ur is elhalt a nyáron, test-vére, Bánffy báróné messze lakott, a fényes, előkelő boncidai kastélyban, a fiatal nő egyedül magára hagyatva, támasz nélkül állt e rettenetes napokban.

Azaz, dehogy támasz nélkül. Ott volt erős, nagy lelke, hősi szíve. Istenben és önmagában vetett tántorithatatlan bizalma, férje iránt való nagy szeretete és kicsike fia.

Hogyne lett volna hát erős Bornemisza Anna?

Reggeltől estig dolgozott ő és a cselédség, ami jövedelmet az ebesfalvi uradalom, meg öröksége, a zágoni földek egyrésze hozott, az mind félre lett téve. Olyan szigorú takarékoszággal élt, hogy a legutolsó jobbágyasszony is több örömet és élvezetet en-

gedett meg magának, mint Apaffy Mihály ifju felesége, Bornemisza Anna.

És a kiszabott váltságdíj oly nehezen gyűlt össze, hiszen a murza olyan hallatlanul sokat követelt Apaffyért. Anna asszony bennjárt Kolozsvárott, eladta minden ékszerét, csak egy kis medaillont tartva meg, melyben édesanyja arcképét őrizte. S ime az ékszerek ára felét sem tette ki a váltságdíjnak.

Ezidőben különben sem vették az ötvösök az ékszert nagy áron. Nagyon sok erdélyi nemesasszony, leány piacra dobta családi kincseit, hogy kiválthassa érettségük fogságban sinylődő férjét, apját, vagy bátyját. A kereskedők kihasználták az alkalmat. Nagy volt a kínálat, folyton hozták be hozzájuk az aranyat és a drágaköveket, így természetesen erősen megcsappant azok értéke.

Apaffyné busan tért haza Kolozsvárról és magában számított, hogy a legszigorubb takarékoság mellett is öt-hat esztendő telik bele, míg férjét megint láthatja.

De mikor az ebesfalvi kuriára behajtatott, már csak komolyság és szigorúság látszott az arcán. A férfi nélkül maradt gazdaságban nem szabad ellágyulni, vagy asszonyos gyöngeséget mutatni, különben felfordul minden.

Hüségese cselédje az öreg Sára, kit még a zágoni kuriáról hozott magával, elébe futott, lesegítette a kocsiból s közben elmondta, hogy kedves vendég van a házban. Bánffy Dénesné öméltségével van itt nagy kíséretével.

Anna férjhezmenetele óta nem látta Margitot. Férje fogságba-jutása óta egy percre sem hagyhatta el a birtokot. Néha-néha eszébe jutott talán, hogy a gazdag, hatalmas Bánffy báróné könnyebben kimozdulhatna fényes boncidai kastélyából. De aztán elűzte a vádló gondolatot és nem tett szemrehányást hugának. Hallotta s boldog volt a hír által, hogy Bánffy Dénes imádja szelid, engedelmes kis feleségét, de azt is tudta, hogy ez az imádat csak adig tart, míg Margit némán fejet hajt férje ura minden parancsa, kívánsága, szeszélye előtt.

Csak legyenek ők boldogok — mondta magában —, én majd eligazítom a magam életét, ha most sötét is az ég felettem.

De azért forró szeretettel ölelte magához hugát. Margit szeliden simult hozzá.

— Bocssás meg Anna, hogy eddig nem jöttem, hogy szomorú megpróbáltatásodban magadra hagytalak.

— Örülök, hogy itt vagy, kis hugom s a többiről ne beszéljünk — mondta Apaffyné mosolyogva.

— De én beszélni akarok ma mindenről, Anna, ne higgyed, hogy én nem vettem részt bánatodban. Az én édes jó uram is nagyon sajnálkozik, hogy olyan szomorúság szakadt a szivedre.

— Köszönöm Bánffy uram jóindulatát s hálás vagyok a tiedért is, Margit hugom. Egyszer majd csak kivilágosodik felettem is az ég.

— De mi nem akarunk téllen nézői lenni a te boldogtalanságodnak. Férjem azért indított utra, hogy átadjam neked üzenetét. Ird össze, Anna, mivel tartozol még a murzának Apaffy sógoromért és mi elküldjük Mihály urért a hiányzó összeget.

Anna halvány arca vérpiros lett, megszorította Margit kezét.

— Köszönöm férjed atyafiságos barátságát. És köszönöm neked is, Margit, amit értetünk tettetek. Soha én ezt elfeledni nem tudom s mint ahogy bizom az Uristen jóságában, úgy bizom abban is, hogy valaha még visszafizethetjük Bánffynak nagylelkű adományát, de szívünkben a háladatosság azulán is éppen olyan meleg és igaz lesz, mint amilyen e percben.

Margit átölelte nénje derekát s kérte, hogy mutassa meg neki fiát. Margit repeső örömmel szorította szívéhez kis unokaöccsét. Aztán lefektették a kis fiút s a két testvér egymás mellé ülve sokáig elbeszélgetett a mult édes és szomorú emlékeiről, a sok megpróbáltatásról, mely mostanában Erdélyt érte és az új fejedelem, Kemény János udvaráról.

— Férjem sokat jár az új fejedelem udvarába — mondta Bánffyné — de aggodalmai vannak, hogy trónusa és hatalma nem leszen állandó. A török Rédey kiűzése miatt nagyon haragszik reá, s a német nagyon gyöngén pártfogolja. S amellet Kemény János, bár kitűnő katona, szereti kicsinyleni a veszedelmet, semmit komolyan nem vesz saját magán és fejedelmi méltóságán kívül. Ugy ül a trónon, mintha hozzá volna nőve. Férjem nagyon szereti Keményt, hozzá is kötötte sorsát, de azért aggódik a jövő miatt s talán nem ok nélkül. Sztambulból az a hír jött, hogy a szultán új fejedelmet akar ültetni Erdélyország trónjára.

— Szegény Erdély — mondta Anna elgondolkozva — itt volna az ideje, hogy igaz és egész ember vezesse már a sorsodat!

A két testvér hajnalig fenmaradt, annyi mondanivalójuk volt, hiszen olyan régen látták egymást. S ki tudja, hogy mikor jönnek megint össze? A boncidai kastély nagyon is messze esik Ebesfalvától. De ha szomszédban volna is, a felbomlott jegyes-

ség óta Bánffy és Apaffy soha jó szemmel egymást nem nézték. Boldog és szeretett férj volt már mindakettő, de valami keserű, mérges tövis beletört a szívébe, azt többet kiheverni nem lehetett.

— Annál szebb tőle, hogy ilyen nagylelkű volt — gondolta magában Apaffyné, mikor hálókamrájába visszavonult. Testvérét már bevezette az ebesfalvi kuria legdiszesebb vendéghálójába. Bánffyné kísérete is régen nyugalomra tért s Apaffyné immár szabadon átadhatta magát gondolatainak.

— Jó, nemes, nagylelkű volt irányunkban — s nemsokára itthon lesz az uram. — Anna szíve ujjongott a boldogság reményétől. — Én ezt a nagylelkűségét Bánffynak soha elfeledni nem fogom.

Bornemisza Anna nem tudta, hogy mi történt a bonchidai kastélyban, mielőtt huga elutazott s Margit óvakodott azt neki megmondani.

Bánffyné ugyanis mióta meghallotta sógora szerencsétlenségének hírért, sápadtan, kisírt szemmel járt a bonchidai kastély nagy termeiben. Férjének szólni nem mert. Bánffy nagyon szerette őt s Margit imádta férjét, de a viszony közöttük a feltétlen parancsolás és feltétlen engedelmesség viszonya volt. Még soha összeütközésre köztük a dolog nem került. Margit szó nélkül, boldogan vetette alá magát férje akaratának, viszont meg kell vallani, hogy Bánffy csupa szerető nyájasság, gyöngéd gondoskodás volt ifju nejével szemben.

Most először látta feleségét halványan, lesütött fővel, kisírt szemmel, szótlánul járni-kelni. Hiszen édesapja halálát is keservesen megsiratta az ifju nő, de a jó Isten éppen akkor áldotta meg egy kedves leánygyermekkel s a gyermek mosolya elűzte a gyászt szívéből. Most azonban nem akart, nem tudott vigasztalódni. Bánffy egy darabig összeráncolt homlokkal nézte, majd közelebb lépett hozzá:

— Margit, mi a bajod?

Mivel az asszony nem felelt, keményebben folytatta:

— Tudni akarom, a férjed akarja tudni.

Margit erre kitörő zokogással borult Bánffy vállára:

— Anna néném olyan szerencsétlen.

Bánffy egy pár percig hallgatott. Az asszony ott maradt hozzásimulva s érezte, mily viharosan, lázasan dobog a férfi szíve. Hogyan küzködik magával. Végre megszólalt:

— Margit — mondta lassan, minden szót hangsúlyozva —, én azt akarom, hogy a feleségem vidám és boldog asszony

legyen. S mert ezt akarom, mert te és a te boldogságod mindenél drágább nekem, hát keresd fel testvéredet, én kész vagyok férjét kiváltani a tatár rabságból.

Margit sirva borult férje kezére és könnyeivel, csókjaival füröszötte annak erős, jóságos kezét. Bánffy szelid dorgálások között a kerevethez vezette az asszonyt.

— Nem akarom, hogy felizgasd magadat. Derültnek, vídámnak, mosolygósnak kell lenned. Most pedig eredj pihenni, holnap korán kell indulnod. Hogy bátorságosan utazhassál, ötven csatlóst rendelek kíséretedül.

— Milyen boldog lesz Anna! — mondta a fiatal nő piros arccal, csillogó szemmel.

— Margit — szólt Bánffy homlokát újra összehuzva — ne feledd, hogy ezt csak érted, egyedül érted teszem. A szerelmedért, a jóságodért, meg hogy te mindennél drágább vagy szívemnek.

Lehajolt, megcsókolta felesége kezét. Csupa szivesség, csupa jóság, nyájasság és nagylelkűség volt és Margit mégsem merte megkérni, hogy kísérje el. Tudta, hogy Bánffy a világ minden kincséért, sem szép szóra, sem fenyegetésre be nem lép az ebesfalvi kuria kapuján.

Bánffyné hát utra indult. Férje nagy, diszes kíséretet rendelt mellé. Pedig Margit nem szívesen ment ilyen nagy udvartartással szerény viszonyok közt élő testvére házához. De ő nem ismerte az ellentmondás szavát férje rendelkezésével szemben.

A két testvér nagyon örült egymásnak. Az a pár nap, amit Bánffyné Ebesfalván töltött, csupa verőfény, boldogság és harmonia volt.

Pár nap múlva indult Margit hazafelé, magához vette Anna számadásait, körülbelül tizenkétezer arany volt még az adósság, (mert a murza részletekben is elfogadta a váltságdíjat), a magyarok meg azonnal küldtek, ha volt saját pénzük, remélve, hogy így jobban bánnak a fogollyal.

Egy hét sem telt el, már Bánffy lovas embere átkelt a nagy nádasokon s vágatott egyenesen a tatár kán tábora felé, tarisznyájában Bánffy levele és tizenkétezer darab aranya.

NYOLCADIK FEJEZET.

Az új fejedelem.

Pár hét telt el azóta, hogy Bánffy Dénes embere a nagy váltásdíjjal megindult a tatár tábor felé és Bornemisza Anna reménykedő szívvel várta haza az urát, míg végre egy szép napon egy török főtiszt vágatott be az ebesfalvi udvarra és egyenesen Apaffy Mihályné asszonyommal akart beszélni.

Apaffyné sietett a vendég elfogadására. Mehemed basa nagyobb kísérettel jött és igen udvarias és derék embernek látszott.

— Üdvözöllek, asszonyom — kezdte beszédét —, és örvend a szívem, mert jó hírt hozhatok számodra.

— Férjem kiszabadul, ugye, hiszen elküldtük érte a váltásdíjat, — mondta a fiatalasszony és remegett a nagy izgalomban, a boldog várakozásban.

— A váltásdíjra nincs szükség, — mondta komolyan. — Ime, a tatár murza visszaküldi pénzedet.

Ezzel egy selyemerszényt vett elő és azt átnyújtotta Apaffynénak.

— Ime, itt a pénzed, nemcsak amit legutoljára küldtél, hanem mind, amit a murzának adtál.

— Nem értem — szólt Apaffyné ámulva — mivel érdemeltem meg a tatár murza jóindulatát és hogyan háláljam meg kegyességét.

— A murzának te nem tartozol semmivel — mondta a basa emelt hangon — ő csak mindnyájunk közös urának és fejedelmének, a felséges szultánnak engedelmeskedett. A felséges padisah — áldja meg őt Allah! — parancsolta, hogy férjedet, Apaffy Mihályt váltásdíj nélkül hazabocsássák.

— Oh, édes Jézusom! — mondta Appaffyné és könnybeborult a szeme. Pedig nem volt könnyen siró-rivó asszonyember, idegen előtt meg éppen nagyon tartóztatta magát.

— Nagyon jól teszed, ha hálálkodni kezdel a te külön istenednek, ki, mint hallom, szintén igen jeles és derék próféta volt, nagyon jól teszed, ha hálaimába kezdel, mert az én uram, a felséges szultán kegyelme még több jót is fog tenni a férjeddal.

Anna bámulva nézett a basára.

— A felséges padisah, — kinek minden tette és parancsa áldott legyen — már régen megharagudott Kemény Jánosra, ki hitszegő módon mellőzvéen felséges uram rendelkezéseit, a bécsi császárral trafikál. Engedetlenségét és vakmerőségét megbüntetendő, elhatározta hát a padisah, hogy Kemény helyett férjedet, Apaffy Mihályt ülteti Erdély fejedelmi trónusára.

Anna megtántorodott és a faragott oszlopba kellett fogóznia, hogy össze ne rogyjék.

— Ne csodálkozzál ezen — mondta a basa, figyelmesen nézve Anna arcát. — Az én felséges uram parancsára koldusok lesznek királyokká és fejedelmek válnak földönfutókká. A felséges padisah akarata a te férjedet emelte fel. Legyetek méltók jószágára és kegyelme nem hagy el benneteket.

Anna most már összeszedte magát. A halványság, a zavardottság eltűnt szép arcáról, komoly, nyájas méltóság látszott azon, mikor a basának felelt:

— A felséges szultán kegyes jóindulatát hálás szívvel vesszük. A padisah kitüntetése egy jó és igaz embert ért. Én ismerem férfiúi szívét, lelkét, abban senki csalatkozni nem fog soha.

S míg így szemben állt a basával, a török főtiszt önkéntelenül is arra gondolt, hogy Apaffyt a szultán kegyelme tette Erdély fejedelmévé, de Bornemisza Anna már fejedelemasszony volt azelőtt is, mielőtt Apaffynak a pompás zöld kaftánt (az a fejedelemség jelvénye) elküldték.

— És most, asszonyom — folytatta a basa — mi itt bevárjuk Apaffyt, ki nagy és diszes kísérettel jön haza a tatár táborból. Innét egyenesen Gyulafehérvárra vesszük utunkat, hogy a beiktatás és koronázás szertartása minél előbb meglegyen.

Anna parancsokat adott a vendégek ellására. Az ebesfalvi kuria, amilyen egyszerű, éppen olyan tágas és kényelmes volt. Elfért abban minapában Bánffyné ötven csatlósával s el most a fejedelmet váró küldöttség minden embere.

Mikor már minden el volt rendezve s a vendégek minden

kényelemmel el voltak látva. Bornemisza Anna visszavonult hálószobájába, hol kis fia bölcsője állt.

S leülve a gyermek bölcsője mellé, elgondolkozott sorsán, mely sokkal változatosabb és különösebb volt, mint az átlagos asszonyi sors szokott lenni. Nagy megpróbáltatásokat viselt el s most nagy hivatásra szánta őt a sors.

Eszébe jutott első eltemetett leányálma, Bánffy Dénes iránt érzett szerelme. Milyen nagyon szerette ezt az embert s erős lélekkel mégis el tudott tőle szakadni, mert látta, hogy Bánffy oldalán csak a boldogtalanság, keserűség és visszavonás vár mindkettőjükre.

De azért békés, megengesztelődött szívvel gondolt a férfiura. Nem tette-e boldoggá hugát, Margitot? Nem mutatta-e meg most is, milyen nagylelkű és áldozatkész tud lenni, nagy áldozatot akarván hozni a férfiért, ki hajdani menyasszonyát feleségül vette?

És Bornemisza Annának jól esett, hogy a férfi, kit valaha szívének teljes erejével imádott, ime nem volt méltatlan szerelmére. Nemesszívű, nagylelkű s ha szertelen, indulatos vére nagy hibákba sodorja is, erényei mindig lenyomják a mérlegen bünei súlyát.

Margit boldog lehet egy ilyen férfi oldalán.

Aztán házassága járt eszében s a jó Apaffy Mihály!... Milyen gyöngéd szeretettel szerette őt mindig az ura. Hogy hallgatott tanácsaira, szavaira, Anna kívánsága parancs volt előtte mindig. Jött a pár boldog örömmel teljes év, aztán a lengyel háború s végül a rettenetes tatár rabság. Annának könnybe borult a szeme, mikor az elvesztegetett szomorú esztendőkre gondolt.

De aztán letörölte a könnyeit, épp most nincs ideje az ilyen érzékenykedésnek, ellágyulásnak. Isten kegyelme nagy hivatást, feladatot szánt nekik és ezt teljesíteniök kell.

A nagy és gyöngéd szeretet, melyet férje iránt érzett, nem tette Annát elfogulttá. Tisztán és világosan látta Apaffy minden hibáját, minden gyöngeségét. Ismerte azokat, mikor kezét nyújtotta férjének, de vele szemben elnézőbb volt, mint Bánffyval, mert jól tudta, hogy Apaffy hibáit, gyöngeségeit ő lelkének erejével, határozottságával és hajthatatlanságával pótolni tudja.

Tudta, hogy Apaffy végtelenül jó, gyöngéd, humánus, emberszerető szíve hamar ellágyul és azonnal kész a részvételre és segítségre. De azt is tudta róla, hogy jósága mellett felette határozatlan, ingadozó, emberszeretete mellett lágy és energiátlan, ha szíve megindul, nem nézi, hogy érdemes ember-e

Bornemisza Anna visszavonult kis fia bölcsőjéhez.

szeretetének tárgya. Köpenye alá fogadja az ártatlan szerencsétlent a bűnhődésre méltó gazzal együtt.

Bornemisza Anna tünődve hajtá le szép fejét kezére.

— Magánembernél apró gyöngeségek ezek, de fejedelemsnél végzetes hibák! Itt a gyöngeség éppen olyan nagy bűn, mint a gonoszság.

Felállt, fel-alá járkált a szobában, a gyermek mélyen aludt, Bornemisza Anna nagy, keserves harcot vívott saját lelkével.

Az ő erős lelkét nem szédítette meg a hatalom, az uralkodás. Ő nem a fényre, a pompára, a hatalomra gondolt, hanem a súlyos, keserves felelősségre, melyet az uralkodásra jelölt főeknek vállalniuk és viselniük kell. A magános ember bűnei elföldeltetnek a koporsóval, a fejedelem hibáit, gyöngeségeit a történelem őrzi s egy nemzet bukása sirathatja.

Bornemisza Anna hirtelen fölemelte fejét.

— Nem fogja siratni, nem fogja gyászolni. Az Urnak bizonyára különös céljai voltak velem, mikor szerelmes álmom eltemetése után vérző lelkemet Apaffy mellé rendelte. Én fogom őt támogatni amiben gyöngé, én erősítem meg abban, ami benne jó, nemes és kiváló. Gyöngeségein uralkodni, erényei előtt meghajolni, ez az én kötelességem. Nekem kell reá ügyelnem, hogy ne csak jó, irgalmas és kegyelmet adó, de erős, határozott, igazságos fejedelem is tudjon lenni.

Azzal megcsókolta kis gyermeke homlokát és lecsillapodott szíve, megnyugodott a lelke. Erdély egyik legnagyobb asszonya készült fejedelmi hivatására s mi tudjuk a történelemből, hogyan töltötte azt be.

Valaki megkopogtatja az ajtót, Apaffyné kilépett, a jó öreg Sára mosolygós arca állt előtte.

— Nemzetes asszonyom, a tatár murzától vendég érkezett.

— Vezesd a basához — rendelkezik Apaffyné — most ő fogadja az idegen követeket, míg az uram meg nem érkezik.

— De ez a követ a nemzetes asszonnyal szeretne beszélni...

És Sárának úgy ragyog az arca, úgy csilog a szeme, hogy Apaffyné csodálkozva néz végig rajta. Mi a csodának örül olyan nagyon a tatárnak az öreg Sára?

— No hát, vezesd bel! — mondja kissé kelletlenül Apaffyné.

— Nem nagyon érdekli a murza követe. Az ő édes jó ura, Apaffy Mihály immár uton van a szultán által mellé rendelt diszkisérettel. Mit akar hát tőle a tatár kán?

Sára arcán még szélesebb nevetés látszik, de Apaffyné ko-

moly tekintetére uralkodik magán s a jókedv, a boldogság nem tör ki illetlen hangossággal belőle.

Az ámbitus ajtaja kinyílik és belép rajta Bornemisza Anna édes jó szerelmes ura, Apaffy Mihály, az uj fejedelem.

Anna boldog sikoltással szalad férje karjai közé, a jó öreg Sára egy darabig hangos vigassággal dörzsölgeti az ajtó mellett a kezét, aztán szép lassan kisompolyog.

Az évek óta elválasztott házaspárnak annyi a mondani-valója és mégsem bírnak szólni. Százszor belekezednek a beszédbe s újra meg újra zokogásra fakadnak.

Anna vesz hamarább erőt magán. Odahajtja szép barna fejét férje vállára és halk, megindult, de már határozott hangon kezd beszélni.

— A jóságos Isten hazavezérelte kegyelmedet hozzám a szomorú rabságból. Áldassék érte az ő szent neve! Ugyancsak az ő bölcs akarata volt, hogy kegyelmednek fenséges nagy hivatást, egy ország felett való uralkodást adjon. A mi hazánk, a szerencsétlen, ezer sebből vérző Erdély ez az ország. A fejedelem jósága, irgalma gyógyítsa meg az ország sebeit s a fejedelem erős akarata, nagy lelke, határozottsága és energiája vezesse ki minden bajból, vészből, veszedelemből. A fejedelem elszánt, igazságos lelke tegye naggyá, boldoggá, szabaddá Erdélyországot.

Apaffy megindultan ölelte magához.

— Köszönöm, Anna, köszönöm, hogy a kötelességemre figyelmeztetsz. Engem nem vakít el a hatalom fénye, Anna. Nem kerestem soha, nem kívántam egy percig sem. Hogy is gondolhattam volna ilyenre a sulyos tatár rabságban.

— De ha Isten kegyelmedet kiválasztotta, méltóvá kell lennie az ő nagy kegyelmére, — mondta komolyan Bornemisza Anna.

— Az akarok lenni, bár tudom, hogy sulyos, nehéz megpróbáltatások várnak reám. De én nem térek ki előlük. Te vagy itt mellettem, te erőslelkű, te nagyszívű asszony. Te fogsz támogatni, ha ingadoznék, s te fogsz vezetni, ha tévelyegnék. Add ide a kezedet, édes Annám, mától fogva nemcsak feleségem, de az uralkodásban is társam vagy te.

— Én kegyelmed hűséges, engedelmes alattvalója vagyok, — mondta Anna komolyan. — Kegyelmed a fejedelem, az Ur-isten földi helytartója és ezt még felségével szemben se felejtse el. És most menjünk a fiunkhoz. A kis Mihályt még meg se nézte kegyelmed, édes uram.

Igy őrizte férje fejedelmi tekintélyét a nő még saját magával szemben is.

Aztán bevezette szobájába férjét, s a házaspár ott állt a kis ágyacska előtt. Apaffy könnye-csókja hullt az édes kis arcoskára. A gyermek azonban nem ébredt fel sem a sűrű csókoktól, sem a forró könnyektől. Csak mosolygott álmában, mintha valami nagyon különös, nagyon szép dolgot látna.

Ugyanebben az órában történt, hogy az Apaffy házában lévő Mehemed basa az ő hadsegédével, Feriz béggel beszélgetett.

— Hát megjött az új fejedelem — mondta a basa — csodálom, hogy még nem hivatott magához.

— A feleségével örül szegény, hiszen rég nem látta a családját, — mondta a bég elgondolkozva s talán a maga Sztambulban hagyott családjára gondolt. Mi lesz velük? Látja-e őket valaha? Az emberi élet olyan veszendő ezekben a zivataros időkben. Elgondolkozott, de nem beszélt róluk. Mert jó muzulmánhoz nem illő, hogy ilyen dolgokról fecseljen. Avagy nem vagyunk-e mindnyájan Allah kezében?! S történhet-e velünk más, mint amit ő elhatározott?!

Gondolataiból a basa hangja riasztotta fel.

— Látta már kegyelmed Apaffy feleségét? — kérdezte a bégtől.

— Láttam. Derék asszony. Rendet tart az udvarában. Dicséretes egy személy.

— Nos hát, hallgasson reám kegyelmed, Feriz bég, én azt mondom kegyelmednek, hogyha a felséges padisah asszonyi vállakra is terithetné a fejedelmi zöld kaftánt, e nő vállára pompásan illenék az. Különben akárhol lesz is az a kaftán s akárkinek a vállán, mégis ez az asszonyember lesz Erdélyország ura, ezt én mondom kegyelmednek. Egyebekben késő van s reggel korán indulunk Fehérvár felé. Csendes, nyugodalmas, jó éjszakát kívánok kegyelmednek, Feriz bég uram!

Vége.

A Százszorszép Könyvek

sorozatában havonként egy-egy gyönyörű
kiállítású, érdekes tartalmu

ifjúsági regény

jelenik meg — páratlanul olcsó áron.

AZ ELSŐ SOROZATBAN MEGJELENT:

Kosáryné Réz Lola: A János-utcai leány-
kolónia
Gaal Mózes: Napsugár
Hedenstjerna Alfréd: A mindennapi kenyérért
Tutsek Anna: Evike feljegyzései

Nil: A fehér ruha
Frida Schanz: Tűzliom
Krúdy Gyula: Tizenhat város tizenhat lánya
Dobosi Pécsi Mária: Ida
Tábori Róbert: Hóvár

A MÁSODIK SOROZATBAN MEGJELENT:

Gaal Mózes: Akik külön világban élnek
Ego: A zseniális Tessza
Curtis Yorke: A gonoszok
Z. Tábori Piroška: Új utak
Dániekné Lengyel Laura: Magda története
Nagy Endre: Kati kisasszony élettörténete

Vándor Iván: Petrőczy Kata Szidónia
Z. Fleuriot: Szegény öreg
Beezássy Judith: A Miklósy-ház titka
Farkas Imre: Mária meséje
Dobosi Pécsi Mária: Galambka
Tutsek Anna: Kis Anyám

A HARMADIK SOROZATBAN MEGJELENT:

Benedek Elek: Anikó regénye
Altay Margit: A fehér hajó
Farkas Pál: Az idegen
Gyökössi Endre: A postás-kisasszony
Tábori Róbert: Délbábok
Wiggin: Becky sorsa

Sas Ede: Tavasz-álom
Jeszenskyné T. Irén: Ahol a szívek talál-
koznak
Gineverné Győry Ilona: Egérke
Tutsek Anna: Vidorka
Maeds: Diadalmas jószág
Dobosi Pécsi Mária: Viharmadár

A NEGYEDIK SOROZAT KÖTETEI:

Kosáryné Réz Lola: Az elvarázsolt kastély
Tábori Piroška: A szamosparti öreg ház
Agnes Harder: Bobi története
Bónyi Adorján: Holdsugar
Pálosy Eva: Szép az élet...
Solymos Bea: A kis prepa
Ego: Tesszából Terka lesz

Tábori Róbert: Mesevilág a tenger mélyén
Jean Webster: Patty a kollégiumban
(Erre csak Patty képes — folytatása)
Dániekné Lengyel Laura: A fejedelemasszony
Pogány Elza: A Vágh-gyerekek
Tutsek Anna: Nagymama naplója

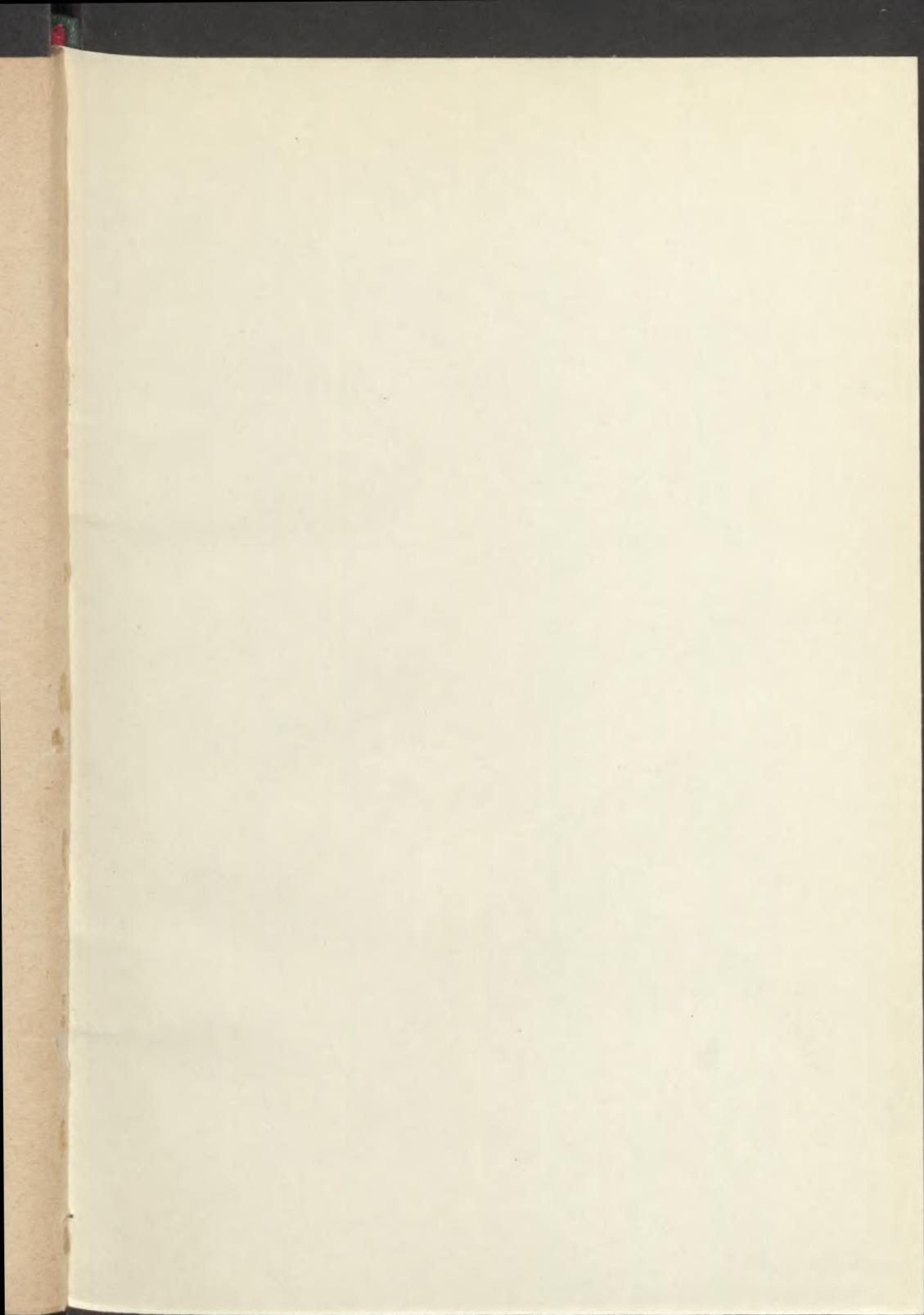
Előfizetési ár egy negyedévre, három regényre 2.40 pengő

Kiadóhivatal: Budapest, VI., Andrásy-út 16.

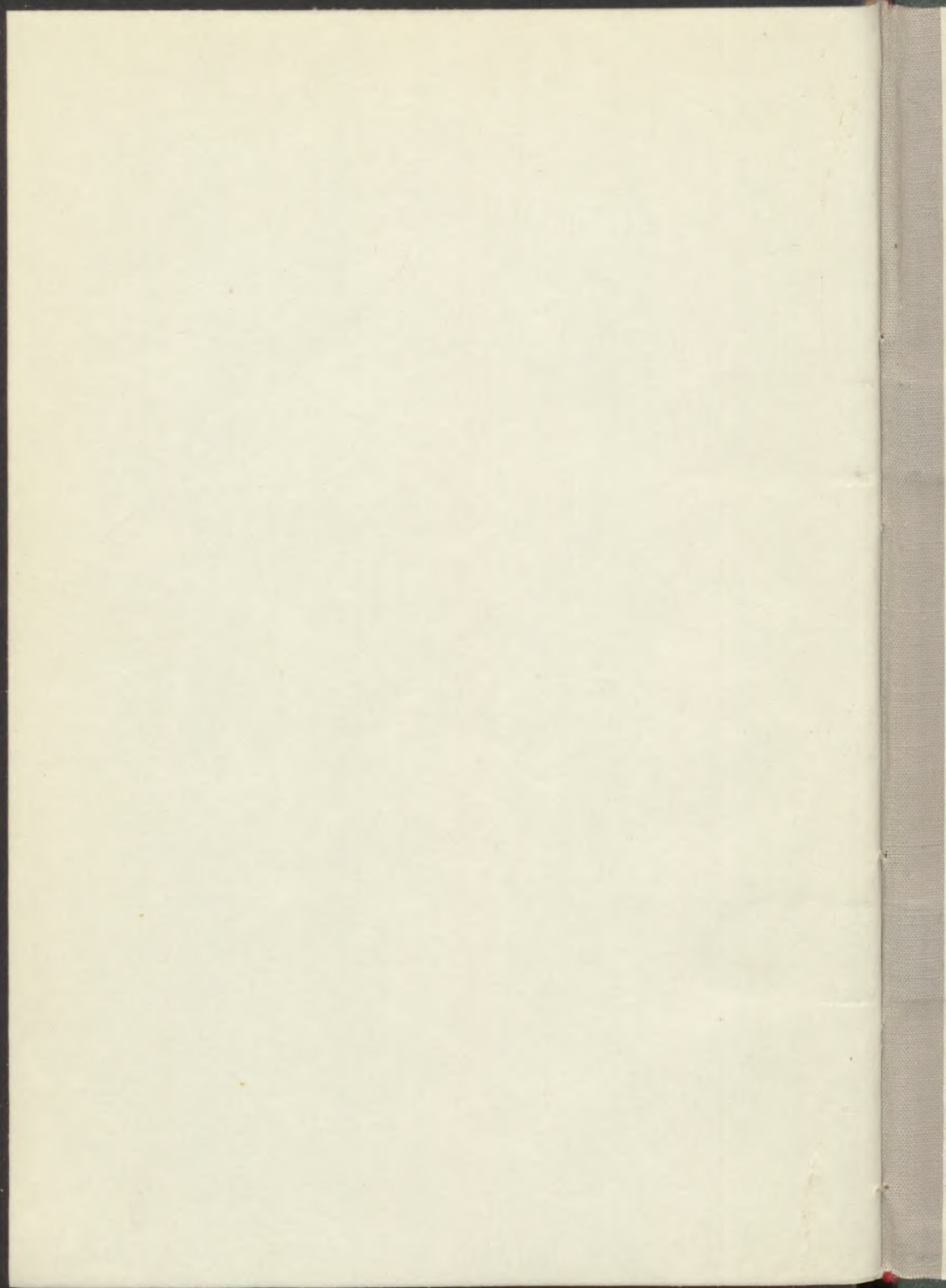

1971 DEC 23

